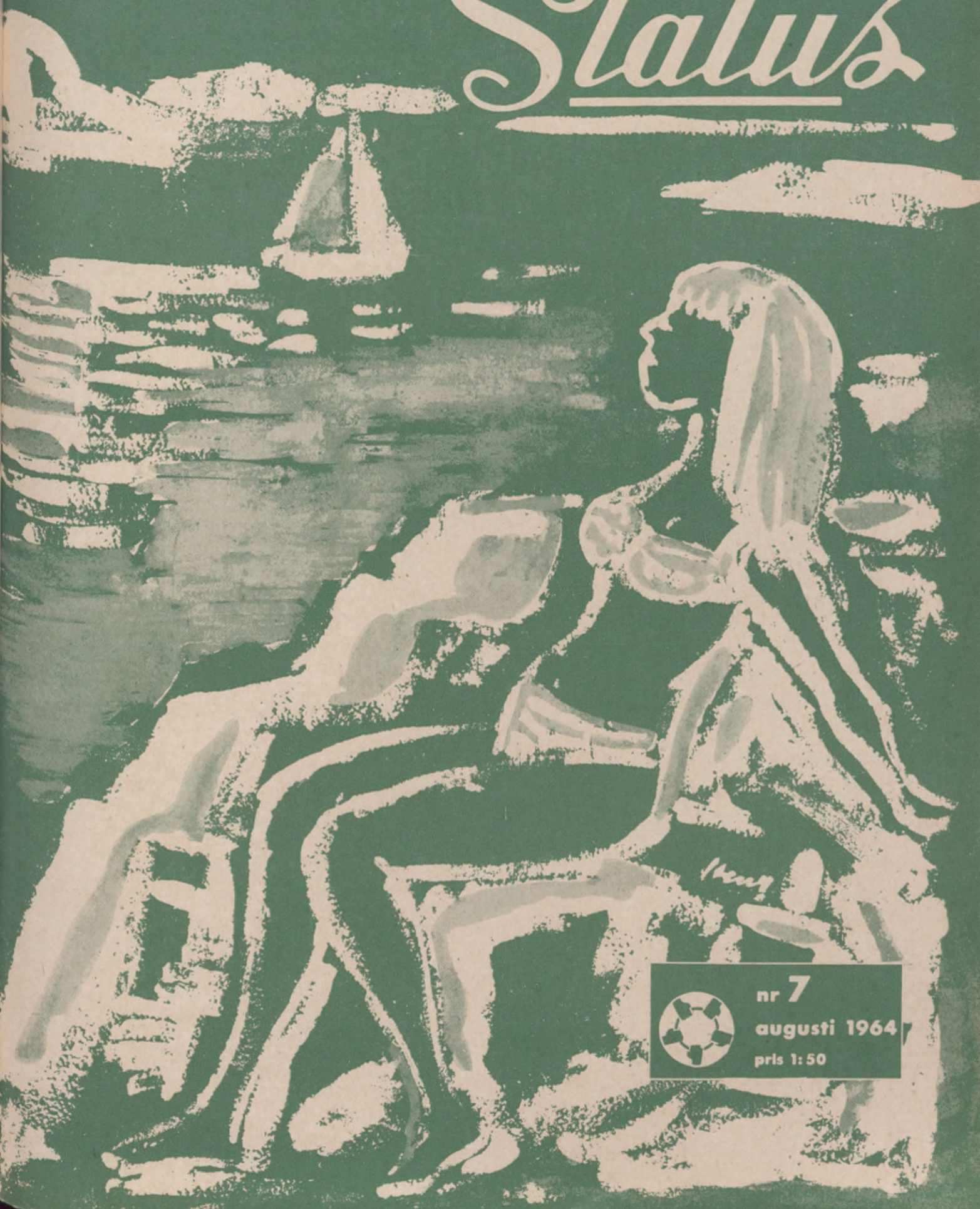

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

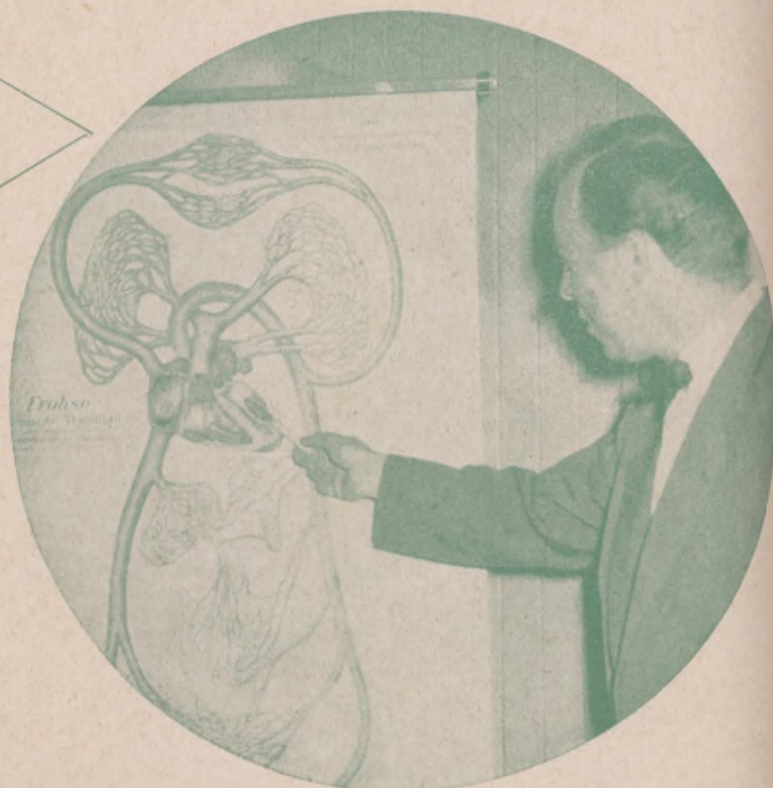
nr 7
augusti 1964
pris 1:50

HJÄRTA och LUNGOR

utgör ett maskineri med nästan ofattbar konstruktion och arbetsförmåga. Vid varje hjärtslag drivs ungefär 70 g blod ut från hjärtat. Med en slagtakt på 70 slag i minuten motsvarar detta per dygn mer än 7 ton blod — i sanning en kraftprestation!

Samspelet mellan hjärta och lungor är en oerhört viktig livsprocess i vår kropp. I vår jäktade tid borde därför ordet *hälsokontroll* ha djupare respekt hos en var. En grundlig kontroll av vår egen kropps maskineri borde vara minst lika viktig som då det gäller bilen och dess driftssäkerhet i trafiken

Effektiv hälsokontroll, som avslöjar hjärt- och lungsjukdomar på tidigt stadium — vid avslöjad sjukdom kartläggning av behov av rehabilitering, omställning av livsföring, eftervård, arbete m. m.

Normal

livsföring, trygghet under sjukdomstiden, försörjning genom egna insatser i den utsträckning hälsan medger

Kontakt

och samverkan med intresseparter inom medicin, forskning, arbetsmarknad och näringsliv

Aktivitet

genom hjärt- och lungsjukas egen medverkan i organisationen

RHL

(Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka) har 16.000 anslutna medlemmar och 130 lokalföreningar i hela landet

MEDLEMSKAP

i våra lokalföreningar lägger grund till större handlingskraft och ökade resurser i kampen mot hjärt- och lungsjukdomar

Kongressförhandlingar på brett underlag

Tre år har förflutit sedan hjärt- och lungsjuka gick samman i en gemensam organisation. Det skedde vid kongressen i Göteborg. Händelsen uppmärksammades livligt i press och radio — Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka kom till och sprängde ramen för De Lungsjukas Riksförbund, som allt sedan 1939 verkat enbart för lungsjukegrupperna. Organisationen kunde grundas på en fond av erfarenheter "det gamla förbundet" väl förvaltad, goda kontakter på samhällstoppen — i departement och riksstyrelser — och ett väl utbyggt nät av lokalföreningar över hela landet.

Den nya organisationen Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka utgör ett modernt och djärvt grepp i svenskt organisationsliv. Organisationssplittringen på handikappområdet är i dag mycket stor, svåröverskådlig och ur arbetssynpunkt svår, om man vill nå resultat — och det vill väl varje organisation. På samhällssidan finns en motsvarande splittring av organ, styrelser och nämnder, som alla sysslar med handikappfrågor. Förbundet vill samla hjärt- och lungsjuka inom en organisationsram för att på så sätt få ett bättre utgångsläge för samordnade insatser för dessa, i många avseenden närbesläktade sjukdomsgrupper. Samtidigt vill det nya Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka — liksom De Lungsjukas Riksförbund tidigare — uppehålla en samarbetskontakt med övriga handikappgrupper. Den gemensamma intressege-

menskapen i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) har ett fast stöd i vårt riksförbund.

Men att samla så stora grupper som hjärt- och lungsjuka till en organisatorisk enhet är dock ett jättearbete. Statistiskt och befolkningsmässigt är det fråga om över en halv miljon människor, bortsett från att medlemsunderlaget rör sig med långt blygsammare siffror. Låt oss göra en snabbgenomgång i siffermaterialet. På vetenskapligt håll uppskattas de hjärt-kärlsjuka i landet med mer eller mindre manifesterade sjukdomsbesvär till drygt 500.000. I centraldispensärens register står i dag 50.000 tbc-sjuka under kontroll. Om man här till lägger övriga lungsjukegrupper, astmasjuka, silikossjuka m. fl., rör vi oss med ett organisationsunderlag av bortåt 600.000 människor.

Antalet anslutna medlemmar är — som framhållits — en sifferredovisning av helt andra dimensioner. Det betyder emellertid inte alls en dålig anslutning om man ser till antalet aktiva i våra föreningar. I ett 130-tal föreningar över hela landet infns drygt 16.000 medlemmar. Riksförbundet kan också glädja sig åt en kader av verkligt föreningsskickligt folk, medlemmar som skolats vid förbundskurser och genom praktiskt föreningsarbete gjort sig väl förtrogna med den problematik långvarig sjukdom medför för den enskilde och samhället.

Sedan omorganisationen kom till stånd för tre år sedan möts vi nu alltså på nytt till kongress. Denna gång i Jönköping med början den 31 juli. En redovisning för de gångna tre åren efter utvidgningen inför de samlade kongressombuden förestår. Många anser kanhända att omställningen av organisationsformen inte medfört de resultat man hoppats på. Medlemsnumerären i förbundet borde t. ex. vara större nu i förhållande till de grupper verksamheten representerar. Utan att förgripa oss på den förestående debatten och kongressens meningsyttringar torde medlemsrekrytering och medlemsvård, liksom den service i olika former förbundet svarar för, bli några huvudämnen på dagordningen. För den som känner vårt förbund innefrån ligger det nära till hands att konstatera med vilken relativt enkel och effektiv bas, med praktiskt taget patientföreningar vid landets samtliga sanatorier och lungkliniker, medlemsunderlaget av lungsjuka under de 25 år vi arbetat kunnat byggas upp. Så är inte fallet med hjärtsjuka. De är inte en sluten patientgrupp i likhet med de lungsjuka. De hjärtsjuka är spridda på landets olika akutsjukhus och kan inte nås på samma sätt som de lungsjuka.

Nu är ett faktiskt medlemskap — eller anslutningstvång — inte något hinder för att förbundet efter måttet av sina resurser tar sig an de hjärtsjukas sak, oavsett om det gäller gruppen som kollektiv eller enskilda människor, som vänder sig

Riksförbundet fick statsanslag för social utredning

I en skrivelse till regeringen 1963 hemställde Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka om ett statsanslag för en social utredning om de hjärt-kärlsjukas sociala förhållanden. I utredningsplanen — som närmast avsåg en uppföljning med en social kartläggning i anslutning till kampanjen SOS-HJÄRTAT — ingick också att en konsulent skulle tillsättas för att hjälpa till ute på fältet. Vidare förut-sattes medverkan av medicinsk expertis i den utsträckning som krävdes samt att de aktiva i riksförbundets lokalföreningar skulle bistå med föreningserfarenhet och lokalkännedom etc. På så sätt skulle förbundets organisatoriska resurser direkt ställas i folkhälsans tjänst. Nästan ett år efter framställningen har nu rege-

ringen beviljat förbundet 10.000 kr av statsmedel. Summan täcker inte de kostnader det här rör sig om — den ursprungliga kostnadsplanen slutade på 45.000 kr — men vi noterar med tacksamhet de beviljade pengarna, vilka på bästa sätt skall utnyttjas för det avsedda syftet.

Statistik om hjärtsjukdomar

Ett av medicinalstyrelsen sammanställt material visar att hjärt-kärlsjukdomarna ensamt svarar för drygt 52 proc. av den totala dödligheten i Sverige. Hjärtsjukdomarna ökar snabbt från 40—50-årsåldern och når maximum vid 70 år.

till oss. Men förbundet, som hyllar principen om de handikappade själva som aktiva i organisationen, vill självfallet också nå direkta kontakter med så många hjärtsjuka som möjligt, vill gärna se dem också som medlemmar i gemenskapen.

En annan fråga kongressen säkerligen kommer att uppmärksamma är behovet av verkliga prognoser, ett statistiskt material och en genomlysning av de skiftande behov och önskemål, vilka finns, men inte kan föras till torgs för praktiska åtgärder enbart på basis av allmänna talesätt om "brister". Behovet av sådana verkligt djupgående prognoser är i stort sett gemensamt för alla handikappgrupper i hela landet. Förbundet har framhållit, särskilt för de hjärtsjuka, som presenteras i en kollektiv klumpsiffra på 500.000 män-

niskor, att innehållet i denna siffra måste sociologiskt benämnas upp för att få en bild av nu-läget för denna stora sjukdomsgrupp.

Sammanfattningsvis ska vi bara här slå fast att det inte behöver saknas överläggningsämnen vid den stundande kongressen. Vi har snuddat vid några av dem. Riksförbundet har som nämnts ett mycket brett underlag för sin verksamhet — hjärt- och lungsjuka utgör de största sjukdomsgrupperna i landet. Bland handikapporganisationerna intar Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka sedan länge en central ställning. Vår förbundskongress kommer därför säkerligen att följas med intresse på skilda håll. Vi träffas i Jönköping till givande samvaro för nya krafttag i folkhälsans tecken.

Sixten Hammarberg

Fördelning av valkollekt

Genom Röda Korsets och scouternas många lokala organisationer över hela landet organiseras på valdagen den 20 september en valkollekt utanför vallokaler.

Pengarna går till bistånd åt handikappade i olika former. Fördelningen av medlen kommer att ske i samråd mellan de nämnda organisationerna, som står för de praktiska arrangemangen i insamlingsarbetet, och Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK).

HCK:s medverkan innebär ett bredare inflytande från handikapporganisationernas egen sida — HCK omfattar 7 sådana på rikspanet — men det inledda samarbetet får dock inte uppfattas så att fördelningen inskränker sig enbart till dessa organisationer. I princip bör en så långt möjligt samordnad valkollekt ute på fältet även innebära ett större intresse från allmänhetens sida på valdagen.

Olika slags handikapp

Det finns många sorters handikapp, och de märks mer eller mindre tydligt. Inom gruppen rörelsehindrade förekommer ett otal varianter som är beroende av rullstol, käppar osv. Och upphovet till sådana skador varierar också mycket alltifrån medfödda defekter i nervsystemet till förlamningar genom polio och trafikolyckor. Även andra handikappgrupper vädjar genom sin synliga hjälplöshet direkt till våra medkänslor, t. ex. de blinda. Men sedan kommer dessutom en rad andra — reumatiker, sockersjuka, hjärtsjuka, lungsjuka m. fl. — vilka inte alltid har så synbara fysiska skador men dock är klart diagnostiserade.

(Byråsekreterare Bruno Utbult i D. N.)

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller

Redaktör: Sixten Hammarberg

Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm

Telefon 41 39 99 och 44 40 40

Postadr.: Box 4149, Sthlm 4

Postgironr 95 00 11

Annonspriser:

Omslagets sista sida 500:—
1/1-sida 400:— 1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/8-sida 65:—

Småannonser:

58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

● PATIENTENS EGEN ROLL	6
UR RIKSDAGENS SOCIALPAKET	7
RÖK ELLER RÖKNING	9
VARFÖR JUST SPANIENS SOLSKEN?	11
JÖNKÖPING VÄLKOMNAR	12
BILDKRYSS	21

OMSLAGSBILD: Sommar, bad och sol
teckning av Elsie-Britt Stenqvist

Långtidsvård, hemsjukvård och rehabilitering

togs upp då Svenska sjukhusför-
eningen höll sitt årsmöte i Stock-
holm. Vid ett sådant tillfälle är det
vanligt med överblickar — vanligen
framåt i tiden. Så blev också fallet
här och vi saxar ur vad general-
direktör Arthur Engel hade att säga
om de tre rubrikfrågorna: långtidsvård,
hemsjukvård och rehabilite-
ring:

I år uppgår, sade han, antalet svenskar
över 67 år till 810.000, om sex år beräknas
antalet vara 973.000 och 1980 inte mindre
än 1.240.000. Om 15 år är en person av
sju över 67 år. Läkarpå prognosutredningen
räknar med att åldersgruppen 70—80 år
kräver sjukvård per individ i en utsträck-
ning som svarar mot fyra individers i
åldern 10—40 år. Den slutna akutsjuk-
vården måste räkna med att praktiskt
taget inga nya läkartjänster kan tilldelas
den. Akutsjukvårdens utbyggnad måste
därför bromsas och långtidssjukvårdens
ordnande forceras. I dag har vi 22.000
vårdplatser av de 40.000 som anses be-
hovliga år 1970.

Generaldirektör Engel såg ganska ljusst
på rehabiliteringsverksamheten. Den av
landstingen utbyggda tjänsteläkarorgani-
sationen väntas få resurser att fortsätta
rehabiliteringen i hemmen. Den medicin-
ska rehabiliteringens framtid har, kon-
staterade han, efter årets riksdagsbeslut
om utbildning av sjukgymnaster, socio-
nomer och arbetsterapeuter ljusnat väsent-
ligt.

Trots de optimistiska tongångarna
— bl. a. med hänvisning till årets
riksdagsbeslut — tror vi dock att
lösningen av personalproblemen
ändå är bara lappverk, sett mot den
reella bakgrunden av de faktiska
behov som föreligger. Man ska vara
glad över de framsteg som göres,
men årets "proppar" från riksdagens
bord löser inte personalfrågan i
stort. En annan generaldirektör
— Richard Sterner — har i en serie
tidningsartiklar belyst situationen.
Vi har en eftersläpning av perso-
nalbehov inom en rad sektorer —
och inte minst ifråga om praktiskt

taget all sorts rehabiliteringsperso-
nal. Endast en ordentligt samord-
ningsplan som går till behovens
botten — inte enstaka riksdags-
proppar — kan sätta fart på utbild-
ningsfrågan. Sterner har här varit
den ropande rösten — har man lyss-
nat på honom?

Tuberkulosen

är ett världshälsoproblem

som genom de ökade kommunikatio-
nerna inte kan isoleras till något visst
land. Fyra femtedelar av jordens be-
folkning lever i länder med hög tbc-
frekvens och 3 milj. dör årligen i
sjukdomen.

*Fjärran från
debatter och socialproblem...*

...åtminstone av bilden att döma måste det handla om enkla,
vardagliga problem i Semester-Sverige.

STATUS

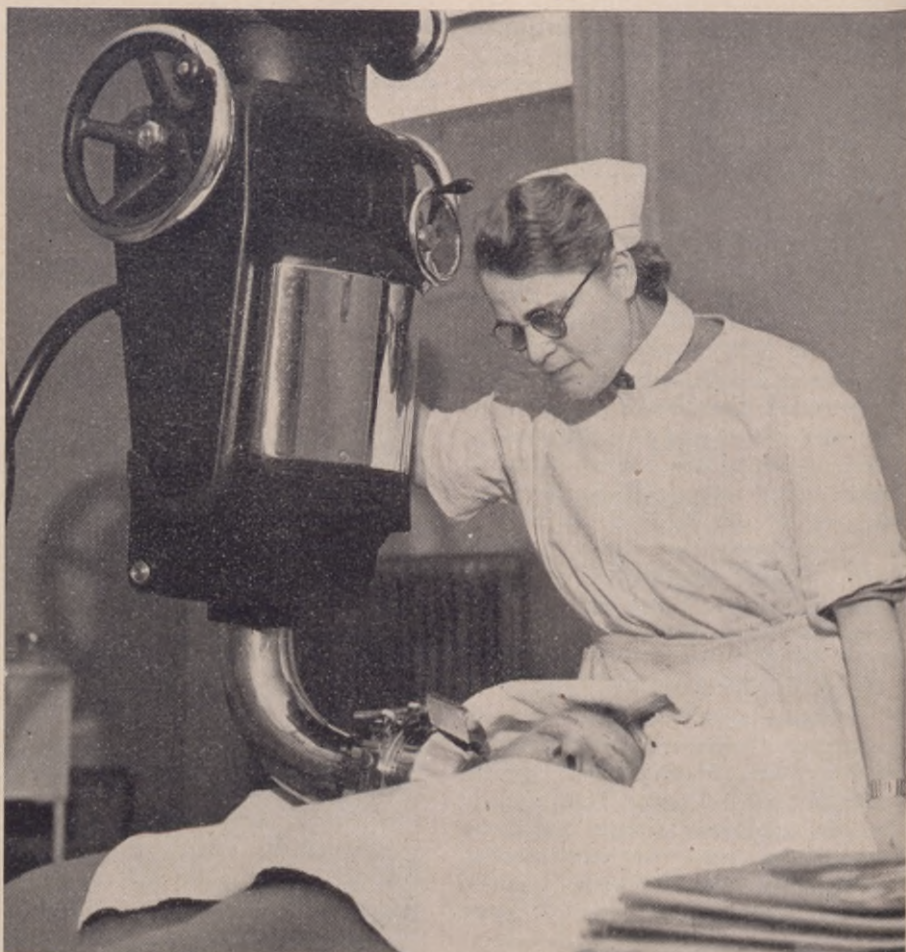
ger sociala och medicinska fakta
i lättöläst form.

Patienternas egen roll i behandlingen — hur är det med den?

Vår moderna sjukhusvård kännetecknas i största allmänhet av "moderna grejer", en förstklassig apparatur, blänkande instrument och verktyg och en personal, från sjukhuschefen räknat och nedåt, som griper in i de olika aktiviteterna. I centrum för denna seriekopplande omsorg står patienten. Alla har sin roll i det moderna sjukhusmaskineriet. Med en tillspetsad formulering kan man säga, att patienten är den passiva, den overksamme mottagaren av alla omsorgerna: från läkare, sjuksystrar och övrig personal, som svärmar likt flitiga bin kring hans sjuksäng. Från morgon till kväll. Patienten är den overksamme — han har ingen annan roll än att ta emot behandling, mat och medicin och tjänster från sin omgivning. Man kan väl — utan att gå in på några djuplodande vetenskapliga resonemang konstatera att "rollfördelningen" är ojämn till strukturen. Vi vet att särskilt på den tiden tbc-patienterna var typiska långliggare, var frågan om hur länge man skulle ligga, "hålla sig i sängen" utan s.k. uppegångstimmar, en brännande fråga. Det var väl också ofta så — och alltså — att löftet från doktorn att få vara uppegångare, från patientens sida togs som ett ytterst gynnsamt hälsotecken. Man hörde också ofta mer eller mindre sannolika historier från andra sjukhus än där man själv fick vård. På somliga ställen kunde doktorn sätta patienten på benen väldigt kvickt, men det fanns också läkare som i sängläget såg den idealiska formen för en patients välbefinnande. Sängläget hade för- och nackdelar.

Nu kan det, bortsett från mer eller mindre vetenskapligt underbyggda debatter på patientnivå, vara av intresse att notera, att vid den stora tuberkuloskonferensen i Rom 1963 fanns en punkt på dagordningen för denna fråga. Inom behandlingssektorn diskuterade man "fysisk aktivitet och arbete under behandling av lungtuberkulos". Ordf. var A. Naumann, Polen, och huvudrapportör P. V. Chebanov, USSR. Av rapporterna att döma var huvudrapportören an-

Forts. å sid. 13

På ett modernt sjukhus blir man "omhändertagen", har små möjligheter att utveckla egen aktivitet bland alla mekaniserade och levande vård- och medicinska "instanser".

UR RIKSDAGENS SOCIALPAKET

Den avslutade riksdagsperioden våren 1964 innebär mycket ifråga om sociala pengar. När riksdagsmännen packade ihop och reste till sommarferier förelåg en mängd beslut, som så småningom tryckes i lagtexter och regleringsbrev. I avvaktan på alla dessa lagändringar och författningstexter har Status i all hast plockat i beslutsprotokollen. Redovisningen följer här i korta punkter.

Höjda pensioner

Folkpensionen höjs från den 1 juli till 3.775 kr för ensamstående och 5.900 för äkta makar per år räknat. Motsvarande höjningar inträder ifråga om förtidspension och änkepension. Allmän enighet rådde om denna höjning, medan man däremot stred om de framtida höjningarna.

Allmänna barnbidrag

Propositionen om en höjning av allmänna barnbidraget från 1 juli från 550 till 700 kr för barn och år godkändes av riksdagen.

Vårdbidrag till svårt handikappade barn, barnpensioner, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning

Från den 1 juli införs ett särskilt vårdbidrag för handikappade barn under 16 år. Bidraget är indexreglerat och skall f.n. utgå med 2.400 kr per år.

Barnpensionsbeloppet för barn som förlorat den ena föräldern och barn tillägget maximibelopp höjs från 1.000 till 1.200 kr och för barn som förlorat båda föräldrarna från 1.400 till 1.680 kr. Invaliditetstillägget höjs från 1.200 kr till 1.440 kr och invaliditetsersättningen från 2.000 till 2.400 kr.

Tekniska hjälpmedel — ortopediska hjälpmedel för handikappade

Till bidrag till ortopediska hjälpmedel anvisas 18 (+ 5,3) milj. kr. Statsbidraget skall nästa budgetår omfatta även hjälpmedel som är avsedda att underlätta de handikappades dygnsvila, på- och avklädning, hygieniska bestyr, förflyttning, motion, läsning, intagande av mat och dryck samt husliga sysslor, dock med undantag av motordrivna hushållsapparater.

Statens arbetsklirik — SVCK och de blinda

Till Statens arbetsklirik i Stockholm anvisas 650.000 kr, 50.000 kr mer än för 1963/64. En deltidsanställd biträdande psykolog och en halvtidstjänst som sjukgymnast tillkommer. En biträdande överläkare på Karolinska sjukhusets psykiatriska klirik knyts till arbetskliriken.

Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK) får ett statsbidrag om 250.000 kr, en ökning med 50.000 kr. Dess forskning om stödjebandage och proteser får 75.000 kr.

Bidraget till De Blindas förening uppförs med 1 (+ 0,3) milj. kr. Bidraget till bandspelare för blinda ökas med 170.000 till 270.000 kr. För utbildning av ledarhundar anvisas 55.000 kr.

Hörapparater — utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster

Bidraget till hörapparater blev oförändrat 5 milj.

Propositionen om utbildningen av arbetsterapeuter och sjukgymnaster bifölls. Utbildningen av arbetsterapeuter blir treårig och börjar läsåret 1965/66 i Göteborg, Örebro och Linköping samt ev. vid Mörby

lasarett. Intagning beräknas ske med 160 elever om året.

Intagningen av elever vid sjukgymnastinstitutet i Stockholm och Malmö ökas nästa läsår från 110 till 190 elever. Följande läsår börjar sjukgymnastutbildning även i Göteborg.

Arbetsvård, omskolning och utbildning — verkstäder för handikappade

Till sysselsättningsbefrämjande åtgärder för handikappade anslogs 77 milj. kr.

Till omskolning anslogs oförändrat 135 milj. Utbildningsbidragen förbättras, bl. a. så att familjetillägget till make eller husföreståndarinnan vid utbildning utom hemorten höjs från 140 till 200 kr per månad och det förhöjda barn tillägget till ensamstående från 87 kr till 130 kr. Hyresbidraget anpassas efter de höjda kostnaderna för möblerade rum. Det blir en höjning på 15—25 kr per månad.

Till verkstäder för handikappade anslogs 23 (+ 2) milj. Statsbidrag skall kunna beviljas med högst 390 kr per kvm till anordnande av nya verkstäder.

Till arbetsgivare, som i reguljära företag sysselsätter sådana handikappade, som inte kan konkurrera ute på öppna marknaden, kan ersättning utgå för kostnader i samband med anställande av sådan arbetskraft. Ersättningen höjdes från tidigare 1 till 2 kr per av partiellt arbetsför fullgjord arbetstimme.

Reformerad socionomutbildning — socialinstitutet blir socialhögskola

Socionomutbildningen reformeras, utbildningstiden vid de fyra socialinstitutet förlängs från 2,5 till 3,5 år. Kravet på en ettårig förpraktik avskaffas. Utbildningen vid de fyra instituten skall omfatta en ettårig studiepraktik. Differentieringen på en social linje, en förvaltningslinje och en teoretisk linje behålls.

Socialinstitutet ombildas från 1 juni 1964 till socialhögskolor. Antalet utbildningsplatser vid socialhögskolorna ökas från 480 till 540. Samtidigt genomförs en betydande förstärkning av socialhögskolornas lärarorganisation.

Till driftkostnader för de fyra socialhögskolorna (i Stockholm, Göteborg, Lund och Umeå) anvisas 3,4 milj. en ökning med 0,9 milj. Till fortbildning av socionomer anvisas 70.000 kr, en ökning med 15.000 kr.

Kommunerna får statsbidrag till hemhjälp

Kommunerna få statsbidrag med 35 procent av nettokostnaderna för hemhjälp till äldre, invalider och barnfamiljer. Ett belopp på 20 milj. kr har anslagits för ändamålet.

En professur i medicinsk rehabilitering skall inrättas i juli 1965.

Tongångar

Det råder kongressbrådska i förbundslokalerna. Pappersbuntarna hopas på borden, plockas ihop, sorterar och distribueras ut till föreningar och ombud, som är enorma konsumenter av papper. Inför detta kraftuppbåd i papper, varma somrardagar, frågar man sig — då blicken sveper över buntarna, kuvert och andra postordersaker — varför vi är så pappershungeriga och ordrika i vår demokrati? Vem tjänar mest på demokratin, Kungl. Postverket eller...?

Och ändå vet vi av fakta ur vårt förbunds historia att demokratin och folkets stämma kraftigt beskurits i förhållande till tidigare. För en lång tid i vår 25-åriga historia hade vi kongress varje år. Vi filade på stadgar och lagstiftade av hjärtans lust i sommarvärmen. För det är nu en gång så att vårt förbund envisas med att förhandla och kongressa mitt i den varmaste årstiden. Även sedan ordförandet dämpats ned till treåriga kongressperioder har vanan (eller ska vi säga ovanan?) att välja den för årstiden varmaste och mest olämpliga tiden att sitta inomhus bibehållits. Några traditioner ska man ändå hålla på. Vi satsar på sommarvärmen och hoppas att den heta böljan ska ligga stadigt förankrad över Jönköping, då vi samlas där den 31 juli.

Så låt oss för all del inte missunna Kungl. Postverket de frimärksslantar vårt förbund ger ut på brev och försändelser av olika slag inför kongressen. Det är hela tre år sedan sist — och lönerna stiger också för statstjänstemännen! Vi är inte småaktiga utan bara frankerar och skickar ut i sann demokratisk kongressiver med sikt på löneförhöjningar och portohöjningar. För när allt kommer omkring är det ändå vi själva som hittat på att vi nödvändigtvis skulle ha ett riksförbund. Först bara för lungsjuka — sedan också för hjärtsjuka — och det ska vi inte skylla på postverket eller någon annan oskyldig instans. Men nog är folk-rörelser och kongresser bra att ha även om de inte representera den köpkraftigaste delen av svenska folket.

En titt i en av motionerna och verksamhetsberättelsen avslöjar dock att det är inte obetydliga summor en förbundsverksamhet omspannar. Vi ger jobb åt massor av människor. Postverket är redan nämnt. Det är inte småsummor det verket och statens järnvägar tjänat bara på distribueringen av tidskriften Status under 25 år. Härtill kommer alla porton på förbundets övriga försändelser. Pappersbruk och boktryckare har fått sitt. För att inte tala om bilfabrikörer, tillverkare av dammsugare och hushållsartiklar m.m. av olika slag — alla leverantörer till förbundets årliga lotterier. Och till sist även TV-fabrikanter och andra radiohandlare, som fått en släng av slevan.

Och då har vi inte försökt taxera den ideologiska avdelningen. Att förbundet i tjugofem års tid bearbetat folkopinionen för bättre levnadsförhållanden, arbete och utkomst på människovärdigt sätt åt de handikappade. Vi har ordnat t.ex. socialvårdskurser i massor för att lära medlemmarna socialvård och samhällskunskap, frågor som har samband med deras egen sjukdomssituation. Och för den som vill hitta rätt i dagens Social-Sverige kan nämnas att förbundet knåpat ihop en handbok i sociala frågor, som torde sakna sitt motstycke ifråga om sakinnehåll och praktisk uppläggning av innehållet.

Men detta är väl ändå en smula skrytsamt tycker någon läsare. Ja, kan så tyckas men nu var det faktiskt så att någon av våra motionärer någonstans i Sverige hostade något om "välgörenhet" och att förbundets ekonomi borde baseras på nya principer. Det är säkert nyttigt

med en debatt i frågan på kongressen och vi är motionärerna tacksamma för deras lust att väcka debatt i sommarvärmen. Därför tog vi på oss en attityd av ekonomiska utblickar av kategorin Gunnar Sträng, fast vi rör oss bara i utkanterna av hans siffergrönskande växtlighet.

På tal om kongresser och förhandlingar kan det sättas punkt med en situationsbild ur den fackliga världen, dvs. umgänget mellan arbetstagare och arbetsgivare. Det var hårda tag och en fackföreningsgubbe tog sig friheten att med hjälp av exportsiffror och diverse företagsekonomiska fakta tillrättavisa arbetsgivarparten, som satt och gnuggade envist på femöringarna. Trots att hans företag tydligen seglade i ekonomisk medvind. Illa sargad av det belysande siffermaterialet slog den mäktige disponenten näven i förhandlingsbordet och röt med sina lungors hela styrka: Ni talar om exportvinster era kanaler, men struntar i att tala om strejken förra sommarn... man ligger inte hemma på sofflocket och ökar exporten! Det var någon gång långt borta i den fackliga barndomen det här hände. Numera strejkar man sällan och förhandlingspråket har blivit välansad diplomat-svenska. För oss som alltjämt har att reparera skador för "sofflocksliggandet", dvs. en fullt försvarbar passivitet då man är sjuk, är det också ur nationalekonomisk synpunkt nyttigt att kongressa. Vi träffas i Jönköping till fördjupade ekonomiska studier.

BILDKRYSS 5

Pristagare och lösning kommer i Status septembernummer.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Pärlor av trä, glas, kristall, metall och konstharts.

Indiska Ädelstenar till halsband och armband.

Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen, nyckelringar och halsband.

Silvertråd och plåt i olika former och dimensioner.

Verktyg för metall — och skinnarbeten.

Halsbandslås, broschämnen, manschettknappsmek., örhängemek. m.m.

Sadeljord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu och rotting.

Silkebast, matt och glansig, i 50 färger.

Arbetsatser och halvfabrikat i rikhaltig sortering.

Bevär prislista och prover. Vi sänder gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

Hans G. Aldor:

Rök eller rökning?

I början av januari utsattes 70 miljoner cigarettökande amerikaner samveten för en trumeld av varningsrop som också i stor utsträckning nådde resten av världens omkring 500 miljoner cigarettökare. Det var den av den amerikanska regeringen begärda Terry-rapporten som förklarade: Den som röker cigaretter löper större risk att dö i lungkräfta än andra.

Vid presskonferensen den 11 januari då de tio vetenskapsmännens resultat av en fjorton månaders undersökning lades fram stack den tidigare cigarettökaren doktor Luther Terry också demonstrativt en pipa i munnen och rekommenderade alla andra att göra likadant.

Bara två månader senare anordnade den tyske forskaren professor Reinhard Poche en presskonferens på vilken han framlade resultaten av en mångårig undersökning, som han och hans medarbetare utfört med statliga medel. Resultatet av denna var att cigarettökningen inte har någon påvisbar inverkan på uppkomsten av lungkräfta. Men journalister fick förgäves vänta på att Poche

Är det rökningen eller luftföroreningarna som är orsaken till lungkräftans allt större utbredning? En tysk undersökning vederlägger många av de påståenden som den amerikanska rapporten för några månader sedan innehöll. Något definitivt svar på frågan om rökningens farlighet kan man ännu inte ge, men mycket talar för att luftföroreningarna spelar en stor roll i sammanhanget.

skulle ta upp något cigarettpaket under konferensen. Han fortsatte att vara icke-rökare fastän han tog cigaretten i försvar.

Man kan fråga sig hur det är möjligt att två forskargrupper som samtidigt sysslar med samma problem kan komma till så diametralt motsatta resultat? Professor Poche har själv gett svaret: "Det visar hur komplicerat problemet är."

Vad som är säkert är emellertid att statistiken uppvisar en explosiv ökning av antalet fall av lungkräfta i de flesta länder. Detta slag av cancer var vid sekelskiftet en mycket sällan diagnosticerad sjukdom. Däremot hörde tuberkulosen jämte tarminfektioner till de vanligaste dödsorsakerna. Det är dock möjligt och t. o. m. troligt att en del av de dödsfall som

tillskrevs tuberkulosen i själva verket förorsakades av lungkräfta. Utan ett laboratorium var det många gånger omöjligt för en läkare på landsbygden att skilja på sjukdomarna.

Samtidigt som den tidigare statistiken inte är så lämplig för jämförelser måste man betänka att alla slags cancersjukdomar framför allt uppträder i högre levnadsåldrar. Eftersom genomsnittsåldern stigit med flera årtionden sedan sekelskiftet är det nu många fler som uppnår den ålder då cancersjukdomarna börjar göra sig märkbara. Statistik från de sista decennierna under vilken diagnostiseringen varit mer tillförlitlig visar dock att i fråga om lungkräfta en kraftig ökning av antalet fall inträtt.

Vilka orsaker kan då vara skulden till detta? Redan på trettioalet började man i Europa och Amerika tala

om att det var den inandande cigarettroken som kunde vara farlig. Om piprökare visste man att de oftare fick läppkräfta än andra. Däremot visste man inte om detta berodde på pipans tryck mot läpparnas vävnader eller på att röken innehöll farliga substanser.

Den första misstanken föll naturligtvis på nikotinet av vilket 60 milligram, innehållet i sex till åtta cigaretter, räcker för att döda en människa. Nikotinet inverkar omedelbart och förorsakar en sammandragning av de små fina blodkärlen under huden. Det bryts därefter ned mycket snabbt i kroppen, senast efter tio minuter.

Dessutom kan organismen tränas upp att tåla giftet. Medan en icke-rökare redan efter fem till sex cigaretter blir sjuk av nikotinförgiftning, kan en vanerökare konsumera fyrtio till åttio cigaretter per dag utan att märka några akuta obehag. Tvärt emot den gängse föreställningen om nikotinet skadliga inverknings har de amerikanska forskarna bakom Terry-rapporten sagt att nikotinet vid vanemässigt rökande "sannolikt inte innebär någon väsentlig risk för hälsan".

Däremot har man kunnat konstatera att röken innehåller tjära, bencyren och några andra ämnen som vid djurförsök visat sig kunna utlösa kräfta. Dessa ämnen får cigarr- och piprökare in i munhålan, medan de av cigarettroknarna inhaleras i lungorna. Dessa kraftframkallande eller carcinogena substanser betecknas av Terry-gruppen som orsaken till lungkräftans ökning. Medan kräfta på läppar och i munhåla förekommer relativt sällan och numera är jämförelsevis lätt att behandla om den upptäcks i tid är lungcarzinom en av de mest elakartade svulsterna. Bara omkring fem procent av patienter med lungkräfta lever mer än fem år sedan sjukdomen upptäckts. De allra flesta fall av lungkräfta är när de upptäcks redan för långt gångna.

Sammanhanget mellan ökningen av rökningen och lungkräfta är enligt Terry-gruppen bevisat. 1910 rökte varje amerikanare 138 cigaretter om året, 1963 omkring 4.000. Eftersom några andra dödsorsaker också uppträder oftare bland starka rökare än bland ickerökare påstår Terry-

rapporten: Den som röker cigaretter förkortar sitt liv.

Den tyska Poche-rapporten innehåller följande konstaterande: "Vid uppkomsten av kräfta medverkar många faktorer. Den viktigaste tycks vara en människas anlag för att kunna få kräfta. Ökningen av lungkräfta kan inte enbart förklaras av yttre inflytanden och inte heller av rökning. Att cigarettökning befördrar uppkomsten av lungkräfta kan inte påvisas. Att luftföroreningar befördrar uppkomsten av lungkräfta kan förmodas."

De båda forskargrupperna har arbetat efter helt olika metoder. Terry-gruppen har inte själv utfört några försök med människor eller djur. I stället har man gått igenom allt publicerat vetenskapligt material som handlar om problemet lungkräfta — rökning. De har alltså gjort en stor sammanställning och överblick av vad den medicinska forskningen hittills har kommit fram till. Poche och hans medarbetare undersökte 26.000 sjukdomsrapporter och jämförde dem med 1.229 fall av lungkräfta som inträffade mellan 1955 och 1960 i Nordrhein-Westfalen och man gjorde långa intervjuer med de sjuka eller de efterlevande för att få fram så många data som möjligt som kunde tänkas ha haft ett inflytande på sjukdomsbilden.

Genomsnittsåldern för patienter ligger sedan länge vid 58,4 år och har inte visat tecken på att förskjutas till yngre åldersgrupper. Därav har man dragit slutsatsen att en yttre orsak som exempelvis cigarettökning inte leder till en tidigare död. Ett annat viktigt resultat var att skrivbordsarbetare mer sällan drabbades av lungkräfta än människor som arbetar i friska luften. De mest utpräglade storrökarna finner man emellertid just bland dem som sysslar med skrivbordsarbete. Den s. k. friska luften är också just i Nordrhein-Westfalen inte alls frisk utan förorenad av rök- och avgaser som innehåller mer carcinogena ämnen än cigarettök.

Förkylningar och lunginflammationer skadar också lungvävnaderna så att en kräftbildning lättare kan utvecklas. Även en utläkt tuberkulos kan i ogynnsamma fall bereda mark för en lungkräfta.

Den fråga som miljoner cigarett-rökare över hela världen ställer sig kan därför inte besvaras på ett en-

tydigt sätt. Statistiska resultat så som de hittills insamlats och bearbetats manar också läkarna till försiktighet.

Ett exempel på detta är missuppfattningen om kolesterinet, som det talades mycket om för några år sedan. Vid forskningar rörande hjärtinfarkter kom amerikanska läkare till resultatet att denna framförallt uppstår då det fettliknande kolesterinet avlagrat sig i stora mängder i hjärtats kranskärl. Ämnet förekommer i många näringsmedel, men framför allt i animaliska fetter såsom smör. Stora undersökningar verkställdes bland befolkningsgrupper som åt särskilt mycket eller särskilt litet sådant fett och resultaten jämfördes med statistiska fakta angående frekvensen av hjärtinfarkter. Av de framkomna siffrorna visade det sig tydligt att den som vill skydda sig för att drabbas av sjukdomen borde avhålla sig från större mängder av animaliskt fett.

Smörgåsen försvann från matbordet i Amerika och i Europa övergick man alltmer till margarin och andra växtfetter på brödet. Även om detta slags näring är hälsosammare visade den sig inte vara något skydd mot hjärtinfarkt. Smörgåsen blev rehabiliterad inom några år sedan det visat sig att kolesterin ur näringen inte avsätter sig i kranskärlen. Levern producerar nämligen sitt eget kolesterin ur olika ämnen och är inte beroende av kolesterintillsförsel. Det hindrar visserligen inte att det ur flera andra synpunkter är olämpligt att äta mat som simmar i fett.

Likaså är kedjerökning oförnuftigt eftersom det belastar andningsorganen och påverkar blodcirkulationen. Intensivt rökande inverkar på det allmänna välbefinnandet, befördrar katarrer och kan ha många andra obehagliga följder. Det är därför skadligt liksom alla andra överdrifter.

Men är det därför också orsaken till lungkräfta? Man har sedan länge kunnat konstatera ett intimt sammanhang mellan storrökare och lungtuberkulos. Tuberkulösa är nämligen mycket ofta kedjerökare. Ingen har därför velat göra gällande att lungtuberkulos är en följd av rökning. Den uppträder ofta i ungdomen utan att patienten någonsin har tagit i en cigarett. För den tuberkulösa gäller därför att patienten röker där-

Forts. å sid. 16

Vi pratar om...

Varför just Spaniens solsken?

Det är dags för semester snart igen och det är ju underbart, det är jag den första att erkänna. Men en liten fråga bara varför just Mallorca, och vad är det som vi väntar att finna där, lyckan, äventyret, drömprinsen?

Snällt och beskedligt väntar damer av alla åldrar i resebyrån på sin tur hos tjänstemannen som ser ut att ha lyckan i sina händer, där han står omgiven av plakaternas vajande palmer och månskenskryssningar till Delfi. Lyckan, eller åtminstone tre veckors semester allt inräknat i priset, och då också allt kan beräknas hända som finns bortom vardagen i Rågsved och Trosa.

För nu är det slut med affärsskivor, skrivmaskiner, fakturor, nu ska drömmen bli verklighet och livet en enda lång våg-ombrusad Rivierasemester.

Nu ska fröken och fru Andersson förvandlas, om inte till Birgitte Bardou så dock till en helt ny och spännande varelse, och för femtielfte gången talar en fullständigt apatisk ung man bakom disken om varför ett rum med bad och utsikt över plagen blir dyrare än ett rum utan bad,

med utsikt över en gränd. Vad är det då som förmår en ung flicka att kasta ut en månadslön och litet till för ett paradissom, som kanske har betydligt brantare utförsbackar än de som skymtar på färgglada bilder, särskilt när det gäller en svenska på äventyr.

Låt oss se klart bakom de raffinerade solglasögonens rosenskimrande glas, det är i alla fall inte Louvren och museernas sevärdheter som lockar det är i första hand utlänningarna — och bara de.

Vi läser ideligen om unga kvinnors försvinnande utomlands, och polisen varnar för tveklaktiga bekantskaper på soliga lattituder, men den varnar förgäves. Varför skulle fröken Petterson inte hamna i armarna på en miljonär, när de flesta fotomodeller redan fått var sin, det kanske rent av är uppsjö på dem.

Och varför inte prova lyckan, om inte på rouletten i casino så dock på äktenskapsmarknaden! Det finns ju ingenting som säger att den där snygga mörke unge mannen i baren inte har hederliga avsikter, men det finns heller ingenting som säger motsatsen.

Naturligtvis reser inte alla svenskor ut i världen för att söka en man, men det finns mörka charmörer i bakgrunden. Ibland går det illa, om nu inte fröken Petterson hur turen att hamna i armarna på en miljonär, framhåller Marianne Hellmér i denna artikel.

Inte ens alla skandalresor vi hört talas om tycks kunna sätta den minsta lilla käpp i hjulet för karavanen söderut. Överallt i världen finns ju svenska konsulat, där man ingenting anant har att sysselsätta sig med än att forsla hem svenskor utan pass och pengar.

Nu är det tyvärr inte bara de unga flickorna, som faller för första bästa mörke charmör. Medelålders och äldre stadgade damer som under årens lopp varit präktiga affärskvinnor och kanske samlat en icke föraktlig förmögenhet, slänger plötsligt både förnuft och hänsyn överbord från ett soldäck på Medelhavet och kastar sig handlös in i det stora äventyret. Har verkligen dessa damer i glädjeyran, att äntligen få kasta loss från vardagen förlorat all besinning som de magasinerat genom åren; det verkar så.

Ingen har betvivlat att markis den och den, som han presenterar sig för, med många handkyssar, är en verkligt charmerande karl, och visst betygar han av hela sitt hjärta att — Madame är charmant...

Men för att gå till botten med sanningen, är det ändå inte madames inkomster som är charmanta i stället.

Det är inte bara unga flickor som råkar illa ut på soldränkta paradiskuster, det är minst lika mycket de äldre damerna, som kanske inte precis är så blåögda som de låtsas, men som innerst inne så gärna vill tro på komplimangernas sötma. Därför går de också tämligen lätt i gillrade fallor och blir av med både smycken och konanter, och nog är väl det ändå ett väl dyrt pris för att se Mallorca?

Naturligtvis reser inte alla svenskor ut i världen för att söka en man, säger ni, nej naturligtvis inte. Undantagen bekräftar regeln. Många reser bara för att se Medelhavet, köpa nejlikor, beundra arkitektoniska mästerverk och äta risotto. Men jag tror inte att de äro legio och det tror inte researrangörerna heller. För och det måste väl ändå konstateras att om någon verkligen behärskar spelreglerna till fullo så är det just arrangörerna.

De spekulerar (hänsynslöst?) i kvinnors drömmar och de håvar också in den största kassavinsten. Se Mallorca, Fira badsemester på Italienska Rivieran — allt inberäknat! I denna utomordentliga service fattas bara en av resebyrån garanterad äkta man.

Marianne Hellmér

är Gustav Englund och hans man-
nar i full fart med förberedelserna.
Och Status vill gärna ge läsarna
några glimtar från den plats vi snart
ska möta, om vi nu tillhör kongress-
folket eller är sympatisörer så där
i största allmänhet av det som av-
handlas i förbundet spelar väl inte
så stor roll. Den som inte kommer
till Jönköping just vid vår tidpunkt
kan resa dit senare .

Men nu var det kongressen och
Gustav Englund jobbar vidare på
sitt program någonstans i en stad,
som enligt våra texter på redak-
tionsbordet räknar 52.000 invånare
— tar man in Huskvarna och när-
liggande orter har vi med Jönkö-
ping som centrum ett stabilt stor-
kommunblock på ca 105.000 männi-
skor. Inte alls illa befolkningsmäs-
sigt. Vi behöver inte känna oss en-
samma under kongressdagarna —
inte ens under våra utflykter i om-
givningarna. Och då vi möter —
förutom trevliga och gästvänliga
människor — en blandad bebyggelse,
gammalt och nytt, ska vi veta
att vi rör oss i en bygd med lång
historia och utveckling. Staden som
i dag sjuder av liv, företagsamhet
och framåtanda, var en köpstad re-

Jönköping välkomnar **RHL**-kongressen

Det är dags för kongress igen. Förr
i världen hölls alltid riksträffarna
i Stockholm, men numera har de-
centraliseringen blivit kongressfol-
kets melodi. Folkviljan kräver att
våra rådslag hålles utanför huvud-
stadens hank och stör. I år är det
Jönköping som står för värdskapet
och när tiden är inne — dvs. den
31 juli — ska vi enligt tidtabellen
befinna oss på ort och ställe. På re-
daktionsbordet ligger ett gott käll-
material broschyrer och bilder —
över den verklighet vi ska uppleva
tillsammans under kongressdagar-
na. Vi lämnar då de s.k. sociala
arrangemangen åt sidan i samband
med kongressen, sakfrågor och tungt
material, och ägnar oss åt vad Jön-
köping och bygden omkring har att
uppvisa för befullmäktigade ombud
för Riksförbundet för Hjärt- och
Lungsjuka, förbundsstyrelse och
gäster.

Det finns rutinerat föreningsfolk
på platsen som sörjer för vårt väl-
befinnande. Främst då våra vänner
Josef Svensson, mångårig ordf. i
Centralorganisationen för Hjärt- och
Lungsjuka i Jönköpings län, och
Gustav Englund, som tillhör riksför-
bundets representantskap, och till-
lika är bas för kongressförberedel-
serna. Nu ligger bl. a. i den här gi-
ven med flyttande kongresser, från
plats till plats, att vi ska lära känna
vårt land. Det är väl också så att
en kongress av rikskaraktär gör sig
bättre i en medelstor landsortsstad
än i en under högsommaren — om
man bortser från utlandsturisterna
— relativt avfolkad huvudstad som
Stockholm.

Alltså reser vi till Jönköping, en
ny stad och bygd med nya intryck
för många av oss. När detta skrives

dan på Magnus Ladulås tid. Det var
för övrigt han som utfärdade sta-
dens privilegiebrev år 1284.

Hittills har vi nöjt oss med att
titta i tryck. En direkt telefonkon-
takt med Gustav Englund ger oss
ytterligare fakta — han kan sin stad
och sin bygd. Vi ska bara låta ho-
nom berätta lite grann om Vättern,
sjön vid vars strand Jönköping lig-
ger. Och mitt i Vättern ligger sago-
ön Visingsö, fylld av historiska min-
nen, borgar, slott, gravfält och kyr-
kor, inramade i härliga bok- och
ekskogar. Vättern har klart vatten,
man kan se en vit sten på 15 meters
djup, vattenståndet håller sig näs-
tan alltid konstant, även under torr-
perioder, då många av dess tillflö-
den är uttorkade. Något av mystik
ligger i att sjön plötsligt kan råka

Josef Svensson

■ PATIENTENS EGEN ROLL

Forts. från sid. 6

hängare av mycket liberala behandlingsprinciper. Han hade också vissa synpunkter på sänglägets roll i behandlingen. P. V. Chebanov ansåg att de flesta tuberkulospatienter under kemoterapi inte behövde hållas i säng i början av behandlingen mer än 2—3 veckor, och han började tidigt en viss fysisk träning av patienterna, redan när symtomen på "intoxikation" hade försvunnit. Aktiviteten inleddes under första tiden med andningsgymnastik och korta promenader, men rätt snart övergick man till mera målmedveten fysisk träning. Flera talare uppehöll sig vid arbetsträning och sysselsättningsterapi under sjukhusvistelsen och under efterbehandlingen.

i uppror. Även när det är vindstilla. Man gissar på underjordiska strömmar, "sugningar" och påtryckningar underifrån.

Men vi ska inte uppehålla Gustav Englund alltför länge med teorier om sjöar och strömmar — han är kongressförberedare just nu och behöver arbetsro. Vi läser mera om kongresstaden på sidorna 14 och 15. Och i slutet av juli packar vi kappsäcken och reser till ort och ställe för att titta på staden, Vätterns klara vatten, byggnader, slott och borgar, träffa vänliga människor i Smålands största stad. Och vi ska naturligtvis ägna oss åt kongressförhandlingar också! Men till den "tyngre" avdelningen återkommer vi i nästa Status — slut för dagen från Jönköping.

Gustav Englund

Man får ifråga om konferensrapporter ha klart för sig att många talare i detta avsnitt kom från länder med helt annan typ av tuberkulos-sjuklighet än den som nu är gängse i Skandinavien. Det torde i huvudsak vara fråga om länder, där sjukligheten bland ungdomen ännu är stor. Hos oss i Sverige har vi som bekant — i motsats till tidigare — numera mest äldre människor på sanatorier och lungkliniker. Av samtliga under 1962 nyupptäckta tbc-fall i vårt land var 70 procent över 40 år.

Men på tal om aktiviteten hos patienterna fanns det flera synpunkter. J. A. Wier från USA kunde med ledning av erfarenheter från ett sanatorium i Denver understryka att det för närvarande inte finns några väl underbyggda skäl att i större utsträckning begränsa aktiviteten för patienter med tuberkulos utan symptom, om de var infekterade med känsliga tuberkelbaciller. Vid hans sjukhus hade man gjort en studie av två patientgrupper: den ena hade vid sidan av kemoterapi ordinerats sängläge, den andra kontrollgruppen fick vara uppegående och i rörelse. Det uppgavs att man inte iakttagit några klara skillnader i resultat mellan de två grupperna. I sammanhanget framhölls emellertid också att det måste finnas indikation för vila och sängläge, t. ex. beträffande patienter, som var infekterade med resistent (motståndskraftiga) organis-

mer eller som inte visade sig kunna klara en adekvat kemoterapi.

För den enskilde patienten är det dock säkrast att inte direkt överföra redovisade rön och åsikter, t. ex. från en läkarträff på högsta nivå, på sitt eget fall. Sänglägets vara eller icke vara är nog bäst att ta upp med sin egen läkare. Läkaren kan också motivera behovet bäst med hänsyn till patientens individuella situation. För många är det emellertid plågsamt att ligga om man inte känner sig direkt sjuk. Den egna passiva rollen i sjukvårdsprocessen verkar också så att man kan koppla av alldeles för mycket — förslösas av andras omsorger om ens välbefinnande. Mycket har dock i modern tid gjorts för att göra sjukhusmiljön mera stimulerande — mera kan säkert göras. Att läkaren ska ha tid att syssla med patientens enskilda angelägenheter — hur patienten upplever och uppfattar sin sjukdom — är svårt i dagens läge. Det får ofta räcka med den rent rutinmässiga behandlingen. Många tycker att "läkarspråket" är alldeles för högtidligt och ligger högt över de mänskliga samlevnadsformerna i ett land som vårt. De mänskliga krämporna borde kunna översättas till vanlig vardagsprosa — patienten är inte ett "fall" som i facktidskrifternas beskrivning, utan en medmänniska man umgås med. Den passiva rollen upplevs mera intensivt i denna latinska, språkliga atmosfär. Men det finns också många exempel på hur läkarna upplever patienternas situation, lär sig och drar ut konsekvenserna. I allmänhet tror vi nog att läkaren vill leva på god fot med sin patient så långt det går — det bör också patienten veta och så gott kan söka hjälpa sin medicinske rådgivare. "Fallet" i den medicinska fackuppsatsen är ofta i språkdräkt och slutsatser höjdpunkten av personlighet. Så behöver det naturligtvis inte vara i det dagliga umgänget på ett sjukhus.

S. H.

Schacklösning

Lösningen av schackproblemet av L. I. Kubbel (fr. sid. 23)

1. Lg4! med hotet 2. De6 matt. På 1. —, Lf5 är tornet avskuret och det följer 2. Sf3 matt. Pg 1. —, Tf5 är det löparens tur att bli avskuren med 2. Sg6 matt som resultat. På 1. —, Tf6 följer slutligen 2. De5 matt.

Östra Storgatan i Jönköping.

Viktor Rydberg föddes i Jönköping år 1828. Han har fått en byst i Rådhusparken.

Ulfsparriska gården i kvarteret Bohus.

Dag Hammarskjöld är född i detta hus, Östra Storgatan 91 A.

Jönköping — kongresstaden

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka håller kongress i Jönköping den 31 juli—3 aug. Vi kommer till en stad med årtalet 1284 på sitt första privilegiebrev utfärdat av Magnus Ladulås. Nu en modern industristad med ca 200 anläggningar, drygt 50.000 människor, som till 50 % lever av industrin. Jönköping ligger vid sjön Vätterns södra ände och har ett i många avseenden fördelaktigt läge.

Staden har gott om idrottsplatser. Handboll, fotboll, ridning, simning, rodd, kanot- och segelsport tillhör de populära grenarna. På vintern har man t. o. m. en elbelyst slalombacke.

Det finns gott om föreningslokaler och hotell. I det nybyggda Folkets hus är utrymmen för stora och små folksamlingar väl disponerade för olika behov. Rigolettosalen i Folkets hus rymmer 700 personer vid dukade bord.

Utmärkta kommunikationer: snabba tågförbindelser, flyg och motorväg — se nedan! — och ett fint läge vid sjön Vättern. Den gamla stadskärnan med äldre bebyggelse omgives av nybyggda stadsdelar med stora grönområden, parker, lek-, bad- och campingplatser, idrottsanläggningar m. m.

"Europafyrn" har i Gränna ett av de skönaste rastställen. I denna blommande idyll kan man få smaka på stadens vittberömda karameller, "polkagrisarna" flickan visar.

Europaväg 4, som löper genom Jönköping är en av de vackraste landsvägarna i Sverige. Den följer sjön Vättern. Staden har även ett modernt flygfält.

Nationalföreningens anslag till medicinsk forskning, eftervård, studier m. m.

Nationalföreningens anslag till medicinsk forskning, eftervård, studier m. m.

Svenska Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar har i samband med sitt årsmöte och huvudmannamöte beviljat anslag till vetenskaplig forskning rörande hjärt- och kärlsjukdomar samt tuberkulos och lungsjukdomar jämte studier i utlandet med sammanlagt 537.703 kr. Till studier och eftervård i olika former beviljades f. d. sanatoriepatienter sammanlagt 92.452 kr.

Stockholms studentkårers hälsovårdsbyrå, lantbrukshögskolans studentkår, Uppsala- samt Göteborgsstudenternas hälsovårdsnämnd beviljades bidrag till dispensärverksamheten. Föreningen Pionjärteatern beviljades bidrag till turnéverksamhet på landets sanatorier och Gävle konvalescentförening bidrag till inredning av mötes- och terapilokal.

I övrigt framgår anslagen av följande sammanställning:

Hjärt- och kärlforskning: Lab. Erik Berglund och med. lic. Per Olsson, Stockholm, doc. Sören Björkrud, Stockholm, doc. Per Björntorp, Göteborg, doc. Harry Boström, Stockholm, med. lic. Inge Dahn, Lund, med. lic. Mats Finnson, Uppsala, med. lic. Jan Häggendal, Göteborg, lab. Biörn Ivemark och doc. Göran Wallgren, Stockholm, med. dr Lennart Johansson, med. lic. Hans Lagergren och tekn. lic. Jan-Christer Eriksson, Stockholm, prof. emer. Erik Jorpes, Stockholm, med. lic. Magnus Korsgren och med. lic. Eila Leskinen, Göteborg, med. lic. Fritz Larner, Uppsala, prof. Folke Linell och med. lic. Nils H. Sternby, Malmö, doc. Arne Ljungqvist, Stockholm, med. lic. Staffan Lundberg, Stockholm, doc. Åke Lundberg och veterinär Birger Schantz, Stockholm, med. lic. Anders Moberg, Stockholm, med. lic. Curt Morsing och medarb., Umeå, doc. Ulf Rudhe, Stockholm, prof. Nils Söderström och doc. Per Bjurulf, Lund, prof. Bo Thorell, Stockholm, med. lic. Claes Thorén och lab. Biörn Ivemark, Stockholm, med. lic. Gösta Tibblin, Göteborg, doc. Göran Wallgren, Stockholm, med. lic. Gunnar Westberg, Stockholm, med. lic. Paul Vikgren, Göteborg, med. kand. Göran Sedvall, Stockholm.

Tuberkulos och lungsjukdomar: Med. lic. Ulla Beling, prof. Stig Björkman och prof. Nils Ringertz, Stockholm, prof. Arne Carlsten, doc. Gösta Birath och doc. N. J. Nilsson, Göteborg, prof. Sture Falkmer, Umeå, med. lic. Carl-Johan Göthe, Stockholm, med. lic. Carl-Johan Göthe och doc. Åke Hanngren, Stockholm, doc. Arne Lind, Göteborg, doc. Arne Lind och med. lic. Margareta Norlin, Göteborg, prof. Thorolf Packalén och med. dr Jerzy Wasserman, Stockholm, med. lic. Erik Ripe och doc. Hans Palmstierna, Stockholm, med. lic. Bo Simonsson, Göteborg, med. lic. Stig Wiholm, Stockholm, med. lic. Lars Wilhelmssen, Göteborg.

■ RÖK ELLER ...

Forts. från sid. 10

för att han får ett behov av det i högre grad än andra.

Skulle samma sak kunna tänkas gälla även för dem som är disponerade att få lungkräfta? I så fall måste man säga att storrökarna röker därför att de har anlag till kräfta inom sig och inte att de blir sjuka i kräfta därför att de röker.

Den amerikanska tidskriften "Science News Letter" meddelade i februari att enligt undersökningar sådana människor som lätt råkar i upphetsning är särskilt disponerade för lungkräfta. Även i detta fall påpekar

man alltså vikten av den personliga dispositionen för en sjukdom. Dessa iakttagelser får tillsviðare endast uppfattas som förmodanden och inte som säkra beprövade resultat.

För rökaren som vill ha ett bestämt svar på frågan om cigarettrokingen är farlig eller inte återstår alltså för närvarande inte något annat svar än att det finns ett statistiskt underlagsmaterial ur vilket man kan dra både negativa och positiva slutsatser. Något slutgiltigt svar på frågan om rökningens farlighet kan vetenskapen tydligen inte lämna ännu.

Sagor och verklighet på Island

Island har blivit ett annat Island på några årtionden, säger författaren Sven O. Bergkvist som hemsökt landet. Sagan finns där men verkligheten tränger på. Isen och värmen är två andra motsatser man kan spinna på. Man kan lägga till en tredje: man fiskar sill i havet och odlar bananer med hjälp av varmt underjordiskt vatten. Ja, sådant är Island i tre enkla motsatser, men det är mycket mera och därom berättar Sven O. Bergkvist, som varit omtänksam nog att samla reseintycken i form av en bok.

För att börja med sagan igen så är sagor säljbar litteratur på Island. På ett underlag av 70.000 invånare har Reykjavik nära 20 olika bokförlag som ger ut

BOKTT

mängder av böcker. Men det finns dåliga amerikanska översättningar och mängder av kulört press som tävlar med sagokungarna. Ungdomen på Island vill leva med den övriga världen. Vi får se hur det går. Man "twistar" och "rockar" mer i Reykjavik än någon annanstans i Norden, berättar Bergkvist. Och eftersom TV kommer kan man vänta sig att de skäggiga sagovikingarna får svårt att hävda sig med sina trubbiga svärd mot Bröderna Cartwright och annat knallhårt folk från Vilda västern, Då hjälper det väl knappast ens med en viking som enligt historien hoppade bortåt tre gånger sin egen höjd.

För att vi inte ska tro att Island är bara sill och sagor kan nämnas att där finns i dag ull-, textil- och livsmedelsfabriker, väverier, mejerier, skeppsvarv och mycket annat modernt. Man gör bäst i att läsa boken, som också innehåller många fina bilder.

S. H.

Åt Häcklefjäll — långt senare av Sven O. Bergkvist. Tiden, 24:50.

Brunte knegar tappert vidare
med skörden till ladan.

Även fötterna kan behöva en smula frisk
luft tycker damen, som vänt ryggen åt
skor och skavsår...

Fil. mag. som lämnat plugget
och tänker på annat...

Utblickar i sommarbagen

i sällskap med illustratör Elsie-Britt Stenqvist
och hennes människo- och naturvänliga ritstift.

Idealisk semesterfirare utan namn
och mantalsskrivningsort...

Lena. Med ljust rakt hår och fräknig upp-
näsa. Kvickögd och fnissig. En liten slarva
som — om hon lämnades åt sig själv —
gärna klädde sig i avigvänt livstykke om
mornarna och struntade i att tvätta hän-
derna till middagen.

Sådan var Lena.

Men bakom den vardagligt nyktra min-
nen fanns en annan Lena. En inåtvänd Le-
na som närde sig med drömmar. De kunde
komma tassande ur vattnets tysta speg-
lingar nere vid viken, ur de röda elds-
lågorna i öppna spisen om vårvinterkväl-
larna, ur regnets susande utanför fönstret.
Som små blå fåglar flög de vart de ville.
De vuxna rullade ner gardiner, stängde
dörrar, höjde handen till förbud. Men Le-
nas drömmar hade vingar. De tog sig ge-
nom glasrutor och väggar. Bort från det
trista sovrummet, från kökets matos, pap-
pas rum, där skrivbordet var belamrat
med en massa tråkiga papper... Lenas
drömmar byggde henne gyllne slott, lät
en silverlind spela, krönte en prins eller
prinsessa med krona och krans. Någon-
stans långt, långt borta. Eller — kanske
bara tvärs över gatan. I vart fall någon
annanstans än där hon själv just då rå-
kade befinna sig.

Det låg en vit villa mitt emot det hus,
där Lena bodde med sina föräldrar. Så
här på våren var den nästan helt dold
bakom blommande äppelträd. När Lena
stod i fönstret med näsan tryckt mot rutan,
kunde hon bara urskilja det svarta plåt-
taket ovanför trädkronorna. Och taket ha-
de två torn, det ena något högre än det
andra, alldeles som ett slott. Lena hade
aldrig varit därinne i den vita villan. Inte
heller hade hon sett den nye ägaren som
flyttat dit för några veckor sen. Mamma
hade sagt att det var en sjökapten som
rest över jordens alla hav.

Det var inte svårt att låta sina dröm-
mar kretsa kring plåttakets torn. Lenas
pappa var kamrer på en bank, hennes
mamma satt soffan i vardagsrummet och
stickade. Nästan hela dagarna stickade hon.
Hennes mage var tjock och rund och hon
var ofta blank på näsan. Det man hade
nära inpå var ingenting märkvärdigt. Men
därborta, på andra sidan gatan, bodde han
— Den Okände. Aldrig skulle han fråga
så där fånigt som farbror Tore och farbror
Erik: Nå, hur gammal kan en sån här
liten flicka vara då Eller: Har du varit
riktigt snäll hela veckan så Tuppen värpt?
Eller: Ska det bli roligt börja skolan i
höst? Hennes prins på andra sidan gatan
var stor och mäktig och ägde alla jordens
hav.

— en liten slarva som gärna klädde sig
i avigvänt livstykke ...

DET NÄRA OCH DET LÅNGT BORTA ...

en novell av
Margit Geijer

Ritat av Elsie Britt Stenqvist

Så här på våren var villan nästan helt dold
av blommande äppelträd.

Brita som brukade hjälpa mamma att
tvätta och städa, kunde berätta om honom.
Hennes väninna Karin arbetade hos Prin-
sen i den vita villan.

Han hade många rum sa Brita. Stora
salar som han vandrade genom. Fram och
tillbaka med händerna på ryggen. I ett
rum fanns bruna läderfåtöljer och i ett
annat en blommig soffa och en förgylld
spegel. Och på en hylla hade han sjö-
skumspipor och stora, skära snäckor, där
man kunde höra havet brusar om man la
örat intill. Havet — någonstans utanför
Afrika. Oceanen alltså. Inte än här nedan-
för. På den där hyllan fanns också en mas-
sa sjöstjärnor och bläckfiskar och röda
koraller ...

Allt detta berättade Brita, medan Lena
satt vid köksbordet och drack sin morgon-
choklad. Långsamt sörplade hon i sig den
söta, ljumma drycken och Britas ord
droppade in i henne som honung.

— Har han ingen fru? Inga barn?

— Nä, sa Brita, han är ensam.

— Hur gammal är han?

— Vetja dä. Kanske sexti ... sjutti ...

Sextio, sjuttio ... Det var mer än Lena
kunde räkna till, när hon sprang i sanden
vid viken med bara fötter. Det sa henne
ingenting. Var bara en siffra som hon
svalde med morgonchokladen.

— Hurdant hår har han?

— Vitt. Dä lilla som är kvar! sa Brita
och gick med vippande steg över golvet
med en trave tallrikar.

Vitt hår. Som silver då. Och snäckor.
Stora, skära snäckor, där Afrikas fjärran
hav sjöng. Ett helt hav hade han fångat
på en smal liten hylla i en av sina salar.
Och ensam bodde han därborta i sitt vita
slott med svarta torn. Prins Hatt under
jorden.

Dagarna gick. Med mornarnas ljusspel
över en blå rullgardin. Med förmiddagar-
nas lekar i trädgården eller inomhus.
Mammas röst, som vänligt deltagande, öm-
som irriterad. Klappret av Britas klackar,
hennes glada skratt, doften av frasigt
franskbröd, brandsirenernas klämtningar
över Storgatan, skallet från bagarns hund
Sussi ... Mot kvällen en blank, rund måne
som kastade ut en bred, gyllne mångata
över barnkammargolvet. Det hände att
Den Okände vandrade över den gatan.
Sakta skred han fram med guldkrona över
sitt silverhår, med spira i handen och
mantel över axlarna. Och havet brusar,
brusar i Lenas öron. Omsluter henne.
Stora, blanka fiskar simmar mellan hen-
nes leksaker och hennes drömmar slår ut
sina blå vingar över hennes huvud.

Det blev så överväldigande, så förfäran-
de att det nästan gjorde ont.

När mamma kom in, satt Lena kapprak upp i sängen. Mamma hade papiljotter i håret och en nattrock svept kring sin runda mage. Men hennes händer var lugna och mjuka. Och hon visste precis hur täcket skulle stoppas runt nacken och ryggen.

Ibland, någon gång, var det inte så dumt med det nära och vardagliga.

◇

En dag sa Lena till Brita:

— När du hälsar på Karin kan väl ja få följa med. Till han som bor där i det vita slottet.

— Jovisst. Om det nu ska vara något att titta på. En gammal gubbstrutt! sa Brita och finssade. — Jag ska förresten dit om en stund.

Det var en varm dag. Brita hade knäppt upp blusen i halsen, små svettpärlor blänk- te i hårfestet. Hon satte sig ett tag på en stol och drog av sig skorna. Tänk, vilken värme redan så här års! Det blev kanske en lång, skön sommar. Hon strök med handen över sina svullna vrister. Den, som ändå hade så fina fötter och ben som Barbro. Och sån hals och sånt hår. Barbro, hon är stilig...

Brita talade gärna om någon som hette Barbro. En god vän som bodde någonstans i en stad på västkusten. Långt, långt borta, där Lena aldrig varit. Inte Brita heller för den delen. Men Brita skrev ofta brev till den där Barbro.

— Jag brukar fråga hur hon bär sig åt för att vara så där snygg. Som en filmstjärna nästan. Men hon säger att hon gör inte ett dugg. Hon bara är sån. Å, Lena skulle se...

Brita suckade. Sen sa hon att de måste skynda sig om de skulle gå till den vita villan före middagen. Hon satte på sig skorna igen, kammade sig framför köks- spegeln, snöt Lena och tvättade hennes händer över vasken. Så gick de.

◇

Verandan var täckt av vildvin, sparvar klängde i rankorna. Det växte ogräs på grusgångarna. Invid trappträcket stod några urblekta, trasiga trädgårdsstolar. Gå nu tyst och peta inte näsan och nig fint och skrik inte när du pratar... Så där höll Brita på. Och sen tvärteg hon.

För där satt han ju — den store Okände. Prinsen av det gyllne slottet. Lena vågade inte lyfta blicken från marken. Därför såg hon bara en fot i en brun sko och ett ben i en randig byxa som stack fram under verandabordet. Trappan knarrade under deras steg. Lena kramade en kiselsten i handen. En sten som hon funnit nere vid viken — det enda hav hon kände till.

Nu rörde han på sig. Hon hörde fraset av tyg. Och andetag. Tunga... mödosamma... Alltjämt stirrade hon envist i golvet.

— Jasså, det är fröken Brita som kommer. Och vad är det där för en? Hon har väl torkat sej om fötterna. Ni kunde väl gått köksvägen! sa en röst högt över Lenas huvud.

— Ja, sa Brita. — Det var bara så att Lena... ungen här... att hon tänkte... Och så gav hon Lena en puff i ryggen. Mekaniskt gick Lena runt verandabordet och öppnade sin hand. Där låg stenen, rund och vit. Hon neg.

— Jag har en sten. En fin sten, viskade hon.

— Jaså, en sten, upprepade rösten.

Det fanns inget hav i den rösten. Och

stenen förblev en sten i Lenas hand. Inte kunde man lämna den som en gåva. Hon såg en hand, en bred, ådrig hand med platta naglar. Försiktigt flyttade hon blicken ändå ett stycke längre upp. Lät den fastna vid en näsduk som stack upp ur rockfickan. Näsduken var blå. Och det påminde om rullgardinen därhemma. Om månljuset och drömmarna.

— Hur gammal kan en sån här liten flicka vara då? sa rösten.

— Sex år, sa Lena.

— Sex... Då ska du väl börja skolan i höst kanske?

— Ja.

— Och det blir roligt förstås.

Som farbror Tore. Som farbror Erik. Nu tittade Lena rakt upp i hans ansikte.

Forts. å nästa sida

Lena kramade en kiselsten i handen och vågade inte se upp till den store Okände...

Näsan. Som andra näsor. Ögonbrynen. Borstiga och stora. Som morbror Filles. Och håret... En kal, blank hjässa med några små vita hårstrån här och var. Han hade rest runt hela världen. Hade farit på alla fjärran hav. Ändå såg han inte anorlunda, inte märkvärdigare ut än pappa som bara promenerade mellan banken och vardagsrummet.

Plötsligt sa hon:

— Snäckorna då? Där man hör hela havet. Var finns snäckorna? Visa mej dom. Då skrattade han. Ett kluckande skratt som påminde om specerihandlaren på hörnet. Han reste sig mödosamt och tog Lena vid handen. Ledde henne in i ett stort rum. Där var mörkt och luktade instängt. Gardinerna var nerrullade mot solen. Möblerna var stora och tunga. Men havet, havet. De stannade framför en hylla som hängde på en vägg. Och där fanns en rad snäckor. De var lite större än dem som morbror Fille hade hemma hos sig i ett glasskåp, men annars...

◇

Han lyfte ner en av dem och satte den mot Lenas öra. Om man lyssnade noga susade det. Men inte särskilt mycket. Var det så havet lät? Var det så. Ungefär som när det blåste lite i trädgården därhemma. Snäckan låg nästan stum mot hennes öra. Hon rörde vid den. Den var kall och hård. Den gömde inget hav. Afrika kom inte in till henne. Det var bara en stor, skär snäcka. Ganska lik den som morbror Fille hade i sitt glasskåp.

— Fiskarna då. Och sjöstjärnan?

Hon såg sjöstjärnan för sin inre syn — hur den glittrade och lyste i det bruna rummet. Och fiskarna simmade i dunklet med guldfjäll och rubinögon.

◇

Han öppnade ett skåp. De låg där i hennes hand. Något skrumpet, torkat med små platta uddar. Ingen stjärna alls. Och fiskarna luktade illa och var kyliga, utan liv.

Och Den Okände. Han var som farbror Tore och de andra. Bara ändå äldre än de. Och huset var vanligt. Med fuktfläckar på väggarna och dammiga fönsterrutor.

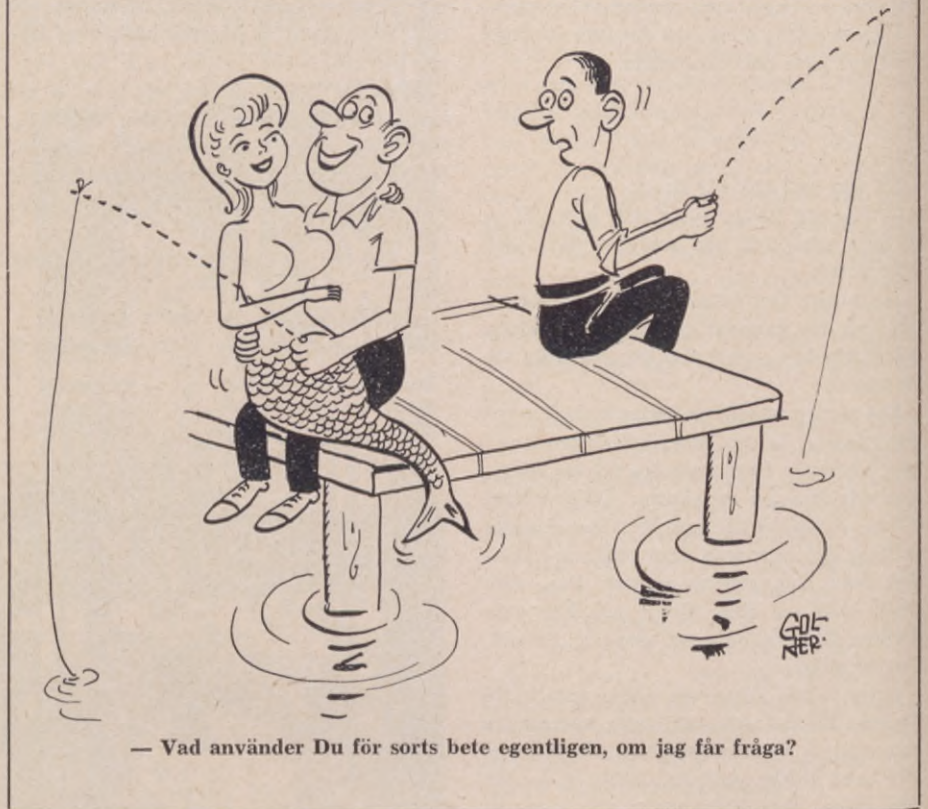
Och hans röst liknade farbror Tores, lite gnällig och trött.

— Fröken Brita kan ta tösen med ut i köket. Så kanske tuppen värpt lite kakor åtminstone. Om hon varit snäll hela veckan.

Och sen sa han: — Du kanske rentav vill stanna hos mej? Som är så ensam här. Men då sprang Lena ut i solen utanför verandan. Hon snubblade i gruset och sparvarna hoppade skrämnda undan henne.

— — —

Sommarfiske vid bryggan

Mamma satt i soffan och stickade när Lena kom tillbaka. Solstrimmor silade mellan gardinerna och trasslade in sig i hennes bruna hår. Hon la ner stickningen i knät och tittade på Lena med sina ljusa ögon.

— Var har du varit? sa hon.

Lena öppnade handen och såg på den kantiga stenen som blivit kladdig av hennes hårda grepp. Sen såg hon ut på gatan, mot staketet och träden, och plåttaket med de två tornen, det ena lite högre än det andra. Hon släppte stenen och lät den rulla över golvet.

— Ingenstans, sa hon. — Ingen särskild stans.

— Plocka upp stenen, sa mamma och började sticka på nytt. — Förresten har du glömt städa i ditt rum. Där ligger en massa papperslappar överallt.

— Ja, sa Lena.

◇

Men hon stod kvar. Ännu en stund stod hon där och lyssnade på det lätta rasslet från moderns stickor. Kände lukten av varm hud, så välbekant och nära.

Just då klämtade gökklockan fyra slag ute i hallen. Luckan hade slagit upp, som

en port, och ut ur den hoppade den blå fågeln. Sagans fågel. Han ropade på henne. Ko-ko. Kom, Lena. Kom... Lena blundade — och hörde ropet.

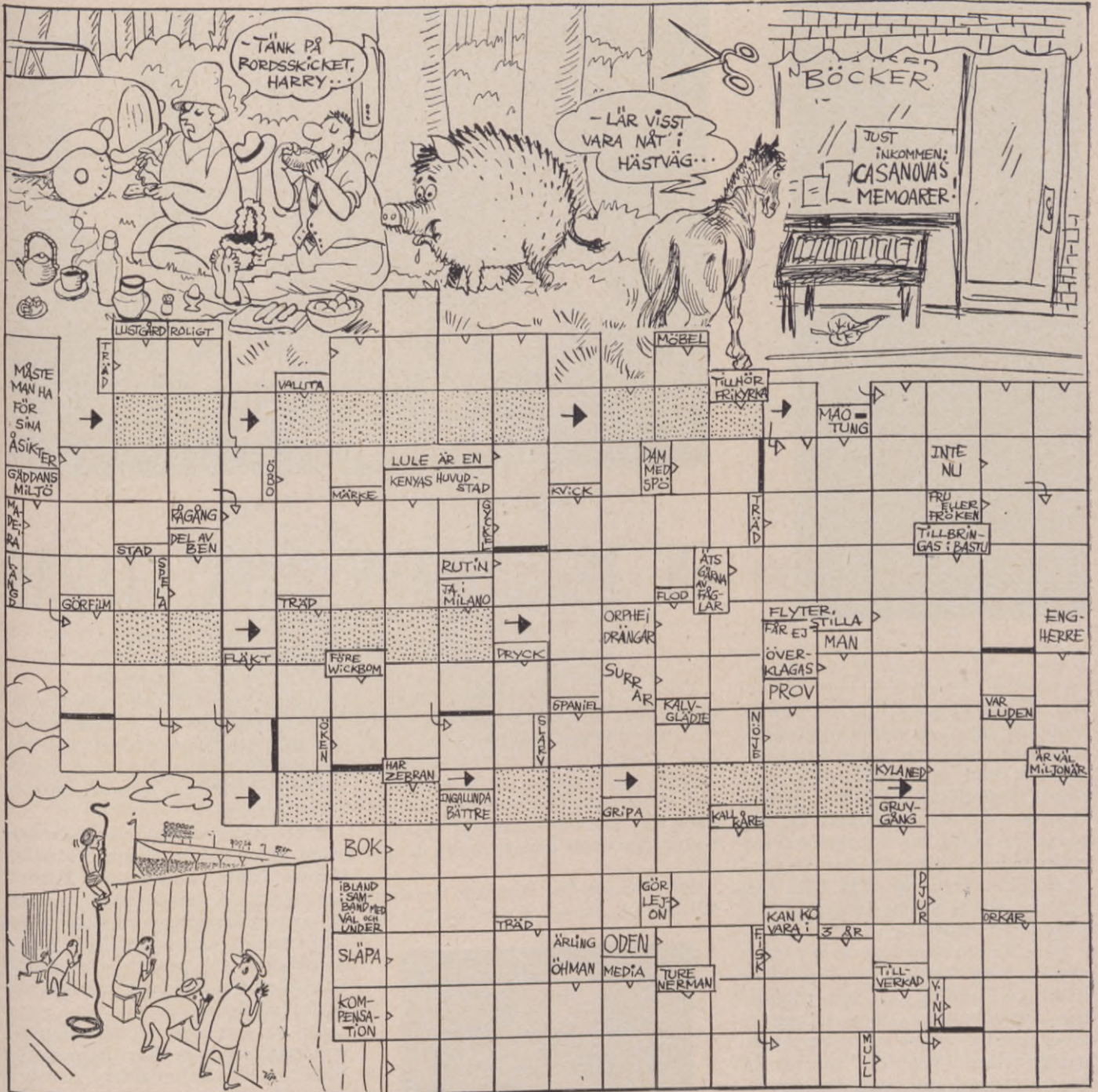
Sakta, sakta reste sig ett drömslott ur gruset, ur spillrorna. Det kom för henne att modern steg in genom den öppna porten och tog plats därinne: den gyllne salen. Men... modern skulle tjata om papperslappar och ostädade golv. Hon skulle gräla för att Lena spillde och bar livstyciket avigvänt och tuggade på naglarna. Hon var ändå vardagen.

Plötsligt tittade Lena upp igen och sa: — Hur tror du Barbro ser ut?

Mamma log lite trött och skakade på huvudet. Men hon svarade inte. Hon stic-kade och hennes stora mage gick i vågor av häftiga sparkar. Ljuset som flöt in genom fönstret var spädgrönt av nyutslagna löv.

Men Lena hörde inte längre det lätta klirret av stickor. Hon var redan långt, långt borta. Som stora fåglar kom drömmarna tillbaka och hämtade henne med sig. Till ett nytt gyllne slott som hastigt byggdes upp kring en ny okänd härskare.

Margit Geijer

BILDKRYSS nr 7

Vårt sommarkryss rymmer som ni ser lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 sept. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 7". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status oktobernummer.

Namn

Adress

Postadress

Konstnären Per Nilsson-Öst i sin ateljé med träklump, kniv och yxa.

EN TRÄSNIDARE PRESETERAS

av Nils-Eric Björsson

När Konstfrämjandet för ett par år sedan sände ut en vandringsutställning med trätäljare väckte Per Nilsson-Öst stor uppmärksamhet med några träskulpturer, ett par gubbar skurna i trä som berättade om en personlig profil hos konstnären, om psykologisk blick och stor handskicklighet. Han var född 1918 och bosatt i Järvsö kunde knapphändiga uppgifter meddela.

Per Nilsson-Öst har sedan dess vunnit flera framgångar hos både kritik och publik med sina trägubbar. Döderhultaren är ju mästaren inom denna genre och har haft många efterföljare som sneplat åt hans konst och motivval. Det är något som Per Nilsson-Öst inte har behövt göra. Han har haft sina modeller alldeles inpå sig, har upplevt dem i sin vardag och hans konst är kanske ett sätt att minnas barndomen.

Per Nilsson-Öst är bondpojke från Järvsö och han började tidigt kreta sina gubbar. I pojkkåren sitter ju kniven ofta i handen, men Per Nilsson-Öst använde den inte på samma sätt som andra pojkar; det blev mest gubbar och gummor som kom till ur hans trä. Föräldrarna såg inte precis med uppskattande ögon på hans kretande, det fanns nyttigare saker för en bondpojke att ta sig före, menade de.

Det var i en allt växande skaparglädje som hans allmogefigurer kom till. Men ibland kunde det hända att hans kretande blev ett sätt att avreagera sig, ett vapen att ge igen med vid konflikter. Det var mer än en gång som han tog hämnd på antagonister genom att avporträttera dem i trä.

Per Nilsson-Öst stannade hemma till han var 25 år. Sedan tog konst-

närsoron överhand och förde honom bl. a. till studier vid Konstfackskolan. Men han släppte aldrig kontakten med sitt ursprung; med jämna mellanrum for han hem och hjälpte till på gården.

1945 debuterade han på Gävle museum. Hans träskulpturer har sedan vidare vistats i Ljusdal och Edsbyn och under de senaste åren har han deltagit i Vårsalongen på Liljevalchs i Stockholm. I fjol höst hade han i Stockholm sin största utställning hittills, ett tjugotal verk, och han sålde slut på det mesta.

Det är som sagt ett självupplevt persongalleri som Per Nilsson-Öst ställer ut till vår beskådan: jordnära människor som i konstnärens trä alla framträder som konstnärer. "Timmerhusen har rivits, schafterna försvunnit, dragspelen och logdanserna har blivit ovanliga, men i Per Nilsson-Östs minne finns allt detta kvar", som någon så riktigt har fångat in hans motivval. Det finns ingenting okänsligt fångat i hans konst och hans självkritik är stor. Han kan börja på sin tionde gubbe innan det, som han säger, "tänder" och blir något.

Materialet finner han i gamla rivningshus: kärnfuru, tjärfyllda stoccar vars ådring han skickligt tar tillvara. Men det är inte längre riktigt

att säga att han kretar fram sina figurer. Kniven har han numera så gott som alldeles lagt åt sidan. Det är med yxan som han arbetar. Det blir så "småpetigt" med kniv och bildhuggarjärn, menar han. Han känner mer för att förenkla och yxan passar bättre hans intentioner.

Det är otroligt att man med en yxa kan uppnå sådana resultat. Man blev tidigt van att använda yxan, ger konstnären en anspråkslös förklaring. Man fick vana när det gällde att göra stängsel och hässjestolpar hemma.

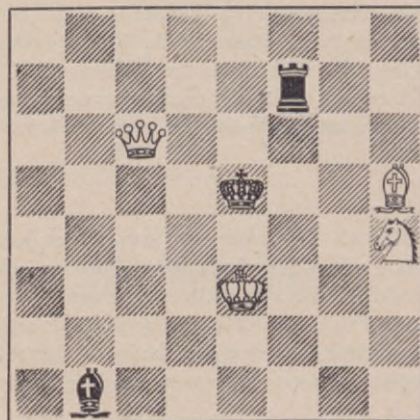
Hemma ja. Per Nilsson-Öst har nu återvänt till sin barndoms marker. Han har kommit hem till Järvsö igen, sitter med yxa och trä och gör sina gubbar. Och minns.

Han också är värd att lägga på minnet.

Nils-Eric Björsson

PROBLEM
av L. I. Kubbel
1941

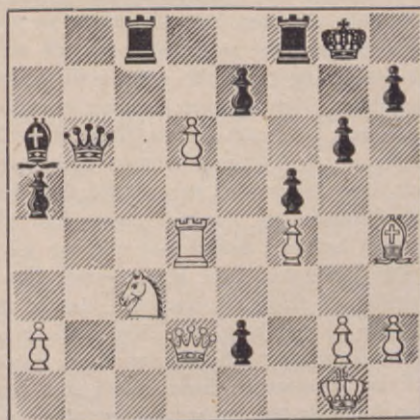
Matt i 2 drag.

Ryszen L. I. Kubbel hör till problemkonstens allra största namn. Kort före sin död publicerade han ovanstående eleganta tvådragsminiatyr, som bygger på den välkända s. k. Grimshaw-avskärningen (där svart löpare och torn avskär varandra ömsesidigt). Därmed har vi avslöjat nästan för mycket, vilket dock inte torde göra problemets lösning mindre njutbart. Ni kan kolla er lösning på sidan 13.

OFFERVILJA

I ett schackparti uppkommer ofta ställningar där man har "på känn", att den en eller andra sidan kan avgöra kampen med hjälp av någon snabb kombinatorisk vändning. Men det händer sällan, att allting på förhand är dukat för en kombination. I regel gäller det att inse vad det är som fattas och måste förberedas innan kombinationen verkligen slår.

Följande två exempel ur en rysk turnering illustrerar väl ett dylikt "förspel" innan den avgörande stöten kan sättas in.

N. Sokolov
Forts. å sid. 25

GUNNAR BROLUND:

Johansson sitter med en kopp kaffe i baren. Det har blivit många koppar med åren. Ån har det varit en solig maj utanför rutan, än en osolig november, just nu är det en blåsig april med lite grönt i. En gång räknade han ut, att om han druckit vatten istället för kaffe kunde han skaffat villa och bil. Om man multiplicerade antalet dagar i åren med sju fick man det ungefärliga antalet koppar. Det blev en farlig massa kaffe. Men å andra sidan vad skulle han med villa och bil till. Ibland undrade han om jepparna som höll sej med villa och bil bara drack vatten.

Då och då tänker han igenom det som hänt: alltså, han hade gått från den ena modulen, där det suttit någon med mustasch i rött, till den andra modulen i samma våning — antagligen tredje — där det suttit en annan någon, som han inte längre

BLAND MODULER

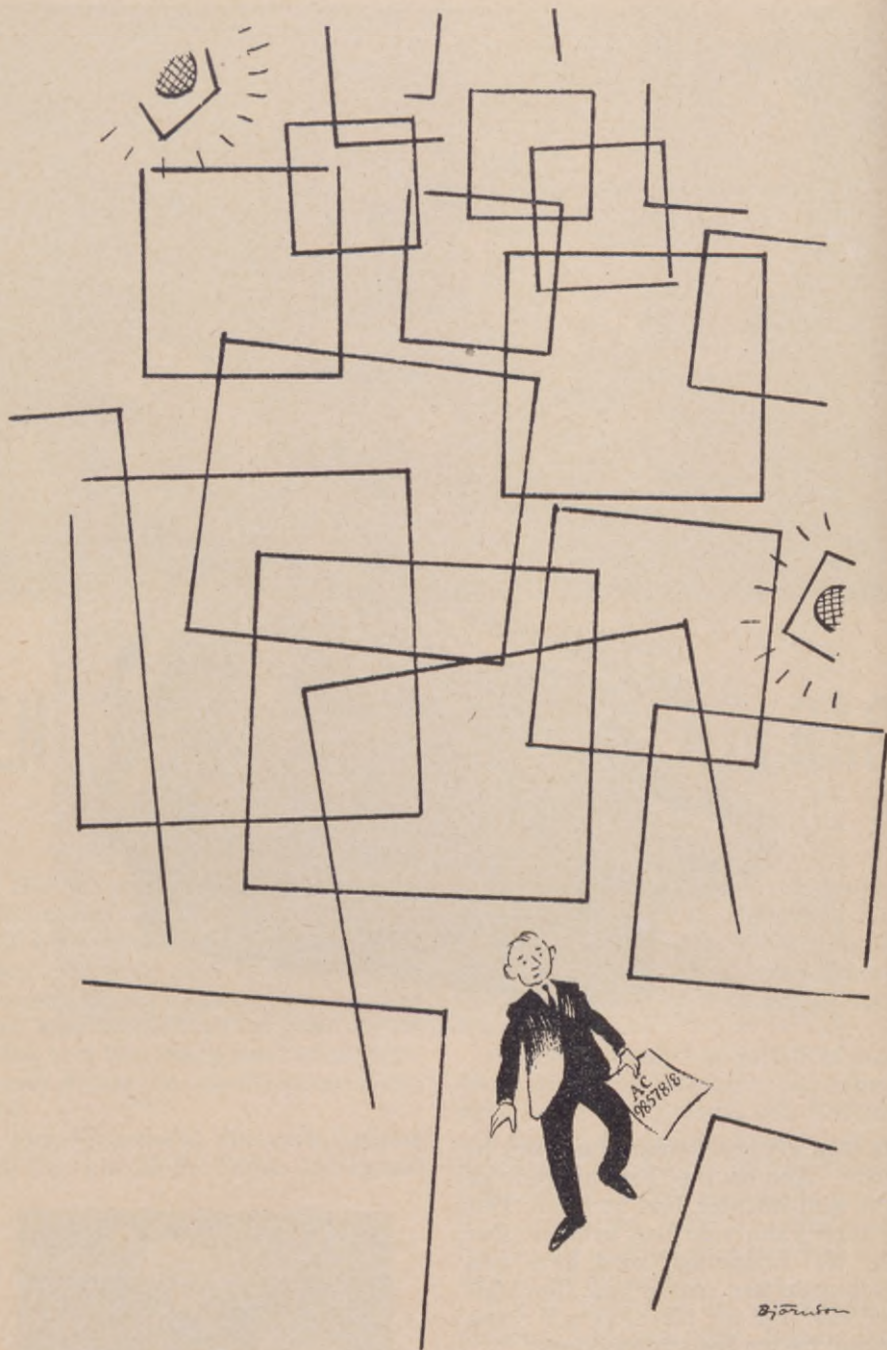
hade något minne av, och denna någon hade satt en stämpel på det papper han ännu bar. Johansson hade sen frågat vart han skulle gå. Någon hade bara ryckt på axlarna och mumlat om en annans huvudvärk. Johansson hade gått, och fortsatt att gå, med avbrott för en kopp i baren då och då.

Det var alltsamman strängt taget.

När Johansson fick anställningen blev hans vänner och bekanta mycket nyfikna och ville veta om han såg några av de filmstjärnor eller popartister som då och då visade sig i TV. En gång i slutet av femtitalet, eller möjligen i början av sexti, hade han tyckt sej skymta Sigge Fürst i slutet av en korridor. Annars hade han sett Sven Jerring ett par gånger, fast det var längesen nu. Pappret lägger han på översta hyllan i klädskalet när han går.

Det hade nog från början varit hans mening att fråga sej fram och försöka få rätsida på det hela, men han hade inte kommit sej för och dagarna hade blivit till år. Mustaschen hade gått i rött, det var det enda han nu var riktigt säker på. Och modulerna hade bestämt varit nånstans i tredje våningen.

Björnson

Han tittar på papperet, på de maskinskrivna raderna, men allt är grekiska för honom, något om tidigare uppgjord plan AC 98578/8. Han brukar undra vad åttan efter snestreck kan betyda, eller kan ha betytt, den har ju liksom han själv gått förlorad i det stora sammanhanget. Kanske ett program som aldrig gått, eller också hade det gått, men då hade något saknats i det, men det hade ingen märkt. Ibland hade han tänkt att gå upp till högsta chefen och lägga fram sin sak. Men han hade

aldrig vågat. Han skulle kanske få en utskällning, kanske sparken när det visade sej att en kommission på en massa folk suttit en massa år och grubblat över vart papperet han bar på tagit vägen. Sen hade han det ju bra, lönen fördes på hans chekkonto varje månad, semestern kom som den skulle varje sommar, allt det där skötte en datamaskin hade han hört. Man visste inte vad en sån sak kunde föra med sej, kanske den där kommissionen, om den nu fanns, också skulle få sparken och bli ställd på bar backe. Bäst att knipa käft och se till att papperet inte blev skrynkligt. Fast det gulnade efterhand, det kom man inte ifrån.

Teckningar: Sven Björnson

REVIGÖR

ger god vigör

Känner Ni Er trött och håglös?
Orsaken kan vara brist på någon
av vitaminerna. Då hjälper RE-
VIGÖR, som har *alla* 18 vitami-
nerna i bästa "lättmälta" form:
A 20000, B1 2800, D3 2000 IE, B2
7,5, B3 30, B4 60, B5 120, B6 6,
B13 8, C 400, kolinbit. 600, inosit
125, E 5, H 1,5,
K3 10, PAB 1,5,
U 5,5 mg, B12
12 γ /100 g.

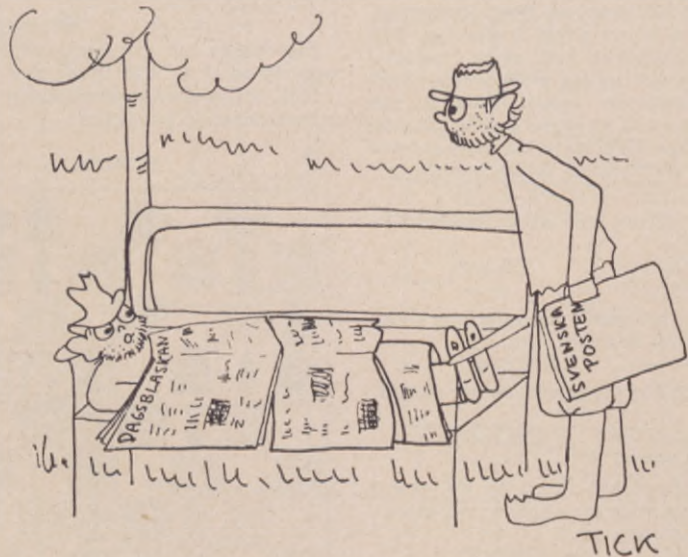
Bli pigg och
"uppåt" pröva
REVIGÖR redan
idag

Receptfritt på apotek
samt i hälsokostaffärer

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK
OCH FARMACEUTISK FABRIK
GÖTEBORG 47

Nattsömn och nyheter

— Vill ni ha färskare nyheter?

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40
GÖTEBORG 11 37 71 - HUDDINGE 57 19 13

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum

Tel. 0413/200 25

**MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT**

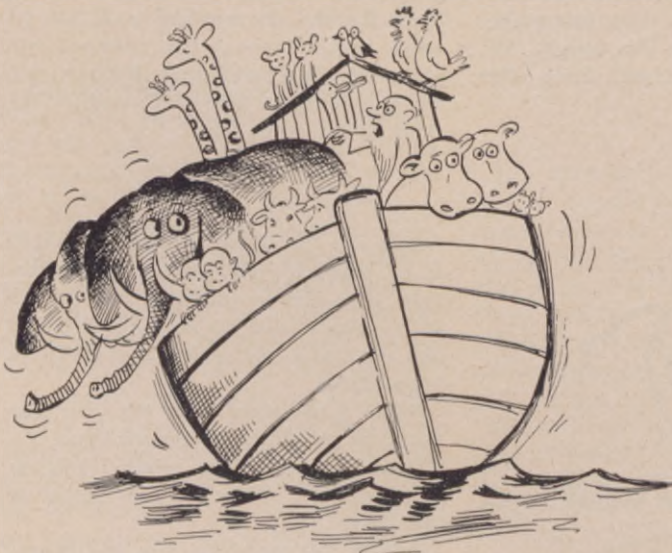
INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen

MALMÖ

Tel. 672 01

Strömkantring . . .

— En av er måste gå över på andra sidan!

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen AB

Sallerupsvägen 90, Malmö Ö
Tel. 718 30 - Växel

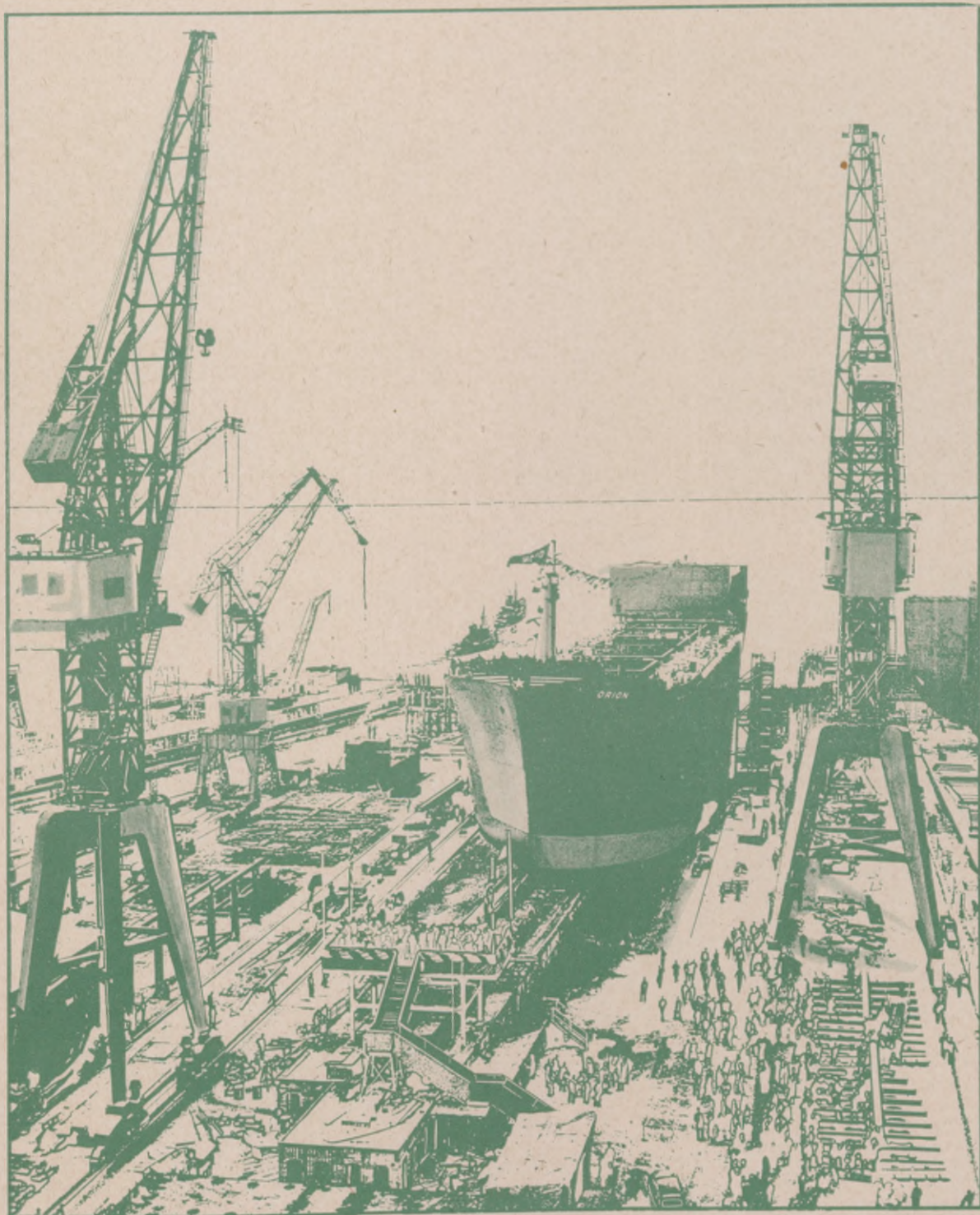
TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

Box 200 21
GÖTEBORG 20 - Telefon 031/26 36 45

KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB • MALMÖ

Nybyggnader upp till
130.000 tons dw. Klass-
ningar - reparationer

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- **FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM, UNDERSÄKER** (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS, EDSBJÖRKE** (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÅSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 12 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY**
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Almbäcksgat. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/ 157 95 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter